

VISCOUNT CECIL OF CHELWOOD

IDŐSZERŰ KÉRDÉSEK

AKTUÁLIS PROBLÉMÁK

KIADJA A MAGYAR KÜLÜGYI TÁRSASÁG

ELNÖK · BERZEVICZY ALBERT, ÜGYV. ALELNÖK · EÖTTEVÉNYI OLIVÉR
VI. FÜZET

A REVÍZIÓ, AHOGY NYUGATEURÓPA LÁTJA

BÉKESZERZŐDÉSMÓDOSÍTÁSOK LEHETŐSÉGÉNEK ELVEI
VILAGEGYESÜLETEK VITÁIN

ÍRTA:

PÓKA-PIVNY BÉLA DR.

BUDAPEST, 1934
MAGYAR KÜLÜGYI TÁRSASÁG
ORSZÁGHÁZA. XI. KAPU.

DUNÁNTÚL PÉCSI EGYETEMI KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDA RT. PÉCSETT

„ ... naggyá csak fiaid szent akaratja tehet. “

ELŐSZÓ.

A magyar közönség szinte naponként olvas arról, hogy a revízióbarát vagy revízió ellenes külföldiek, *ki-ki saját országában*, mit mondanak vagy írnak a revízióról.

Keveset lehet azonban arról hallani, hogy mi a felfogás e kérdésről *országközi tárgyalásokon*; ott tehát, ahol különböző nemzetek revíziót sürgető vagy revíziót elgáncsolni törekvő képviselői argumentumaikkal egymással szembe kerülnek. Pedig ez nem kevésbé érdekes olvasmány, mivel az ily viták adják tulajdonképpen a nemzetközi felfogásnak mintegy keresztmetszetét, azaz az igazi tájékoztatót.

E hallgatás oka egyszerűen az, hogy ily tárgyalás eddig *nem igen volt*. Még kevésbé volt oly nemzetközi tárgyalás, amely *határozatot hozott volna*. Olyanról végül, amely a revízió fejlődésére *kedvező nemzetközi határozatot hozott volna*, csak egyről tudunk: az egymással összefüggő *Bruxelles-folkestonei konferenciákról*.

Ezeknek ismertetése e szerény könyv célja.

Revíziós könyvre nálunk már azért is fel szoktak figyelni, mert a békeművek velünk bántak el legigaztalanabban, azaz mert mi várjuk a legtöbbet a revíziótól: indokolt és érthető, hogy *mi akarunk e tekintetben a legtájékozottabbak lenni*.

Íly szempontból e néhány szerény ív a revízió iránt érdeklődők számára talán azért sem lesz érdektelen, mert *a tartalmuk másutt nem található fel*.

Az érdeklődésre az itt megírt fejezetek egy más ok miatt is számot tarthatnak. *A leírásra került vitákon e sorok írója nemcsak mindvégig résztvett*, tehát a könyv anyagát a leg-

közvetlenebb benyomások alatt gyűjthette, de *ismételt fel-szólalásaival e konferenciákon sürgetője, kezdeményezője volt a revíziós vitáknak.*

A szóban lévő két világkonferencia vitaanyaga természetesen mást is tartalmazott, mint revíziós kérdést, amely e könyv címét adja. A revízió kérdése azonban nemcsak új volt e fórumok előtt és ezeknek nemcsak legelevenebb vitáit adta, de egyben a tárgyalások igen jelentős részét is tette ki. Ezért is került e beszámoló homlokterébe. — Szükségesnek tartottuk azonban itt az egyéb vitaanyag ismertetését is adni nemcsak azért, hogy az olvasó a konferenciák lefolyásának hű képét és egyben a világpolitika mai állásának sematikus áttekintését nyerje, hanem hogy *plastikusabb kifejezésre jusson az, hogy a revízió mily mértékben jelenik meg és nyomul előre az egyéb nemzetközi problémák sorában.*

*
* * *

Az alább előadandók négy beszámoló előadás *kivonatai.* E beszámolókat a szerző részben a Magyar Külügyi Társaságban, részben a Magyar Revíziós Ligában tartotta. A bevezetésként a beszámoló előtt a revíziós problémákról nyújtott *néhány tájékoztató fogalom* viszont azt az álláspontot öszszegezi, amelyet alulírott az itt ismertetendő nemzetközi vitákon képviselt. Ez az álláspont mindig egyetemes nemzeti és nemzetközi érdekeket tart szem előtt, amellet, hogy sosem ellenzője más népek boldogulásának és a nemzetközi együttműködésnek. Megingathatatlan alapja egyben az a hit, hogy a béke többet érhet el mint az erőszak.

E kiadvány annak köszönheti megjelenését, hogy a Magyar Külügyi Társaság néhai nagynevű alapító-elnöke, gróf Apponyi Albert özvegye, a nemzetek közti együttműködésnek e kitűnő tényezője, kegyes volt, végighallgatván beszámolómat, ennek kinyomatását sürgetni.

Budapesten, 1934. évi július havában.

A SZERZŐ.

TÁRGYMUTATÓ.

Viscount Cecil of Chelwood arcképe (szöveg előtt)	
A szerző előszava	5
Tárgymutató	7
I. <i>Néhány tájékoztató fogalom</i>	9
1. Régi szó, új eszme	9
2. A tetszhalott paragrafus	11
3. Vele vagy ellene	13
II. <i>A revízió a bruxellesi békevédelmi vitákon</i>	17
1. A konferencia előkészítése	17
2. Mi legyen Genffel?	21
3. A háború ellenzőinek szava	25
4. A váratlan revíziós vita	31
III. <i>Folkestone meglepetése: a revíziós §</i>	37
1. Az angol revíziós javaslat	37
2. A folkestonei revíziós viták	41
IV. <i>Világproblémák kaleidoszkópja</i>	51
1. Apponyi szelleme a lefegyverzési vitákban	54
2. A kisebbségek megoldatlan ügye	57
3. Ázsia, Afrika, Amerika és Európa bajai	58
4. A „Jelentések“	61

I. NÉHÁNY TÁJÉKOZTATÓ FOGALOM.

Az elmúlt tizenöt év nemzetközi politikája a népek közti együttműködést *zsákcába vitte*.

Mindenki érzi, hogy új utakat kell keresni. Innen van, hogy *mindenfelé reformot sürgetnek, revíziót emlegetnek*. Reformra szorul a genfi szellem, azt követeli a kisebbségekkel szemben tan ásított vétkes közöny, azért kiált a fegyverkezéssel folytatott veszélyes játék, elsősorban pedig a legkiáltóbb igazságtalanságok jóvátétele, egyes vitás országterületek hovatarozásának igazságos rendezése, a revízió.

Ilyen új utak keresésének szándéka látszott azon a két konferencián, amelyekről itt szó lesz: *a bruxellesi békevédelmi ülésen*, amelyet a kezdeményezői *ezúttal először* hívtak össze s *a folkestonei népszövetségi ligaiülésen*, amely, bár más-más helyen, 1919 óta már *tizennyolcadízben* ült össze.

A világpolitika mintha újabban még fontosabb fejezetek elé került volna. A világháború óta elmúlt idő *nemcsak azt igazolta, hogy a békeművek rosszak, hanem azt is, hogy hatalmas erők működnek fenntartásuk érdekében*. A közvéleményt így még inkább érdekli az, hogy a nemzetközi élet mily eszközökkel próbál az igazságnak és evvel a békének biztosan járható utat és ezáltal *a népek számára jobb jövőt teremteni*. Az itt következő fejtegetések célja éppen annak bizonyítása, hogy e tekintetben mily rendkívüli jelentőséggel bír *a revízió*.

I. Régi szó, új eszme.

Ha a bennünket érdeklő nagy problémának meghatározását kellene adnunk, azt mondhatnók, miszerint revíziós

mozgalom vagy revizionizmus (nálunk röviden „revízió“) alatt *azt a nemzetközi akciót értjük, amely a békeszerződéseknek, és pedig elsősorban ezek területi rendelkezéseinek békés úton való megváltoztatását célozza.*

A latin „revízió“ szó (újraátnézés, felülvizsgálás) évezre-des ugyan, de értelme a mai vonatkozásban teljesen modern, egészen új, amennyiben *háború nélküli békeszerződés-módosítást, illetve országterületváltoztatást jelent.*

A múltban a területváltoztatásokat *csakis háborúval* intézték el egymás közt az országok. Más volt persze a helyzet, hogyha a két ország egymásközt maga *megegyezett.* így például az Egyesült Államok több területet *pénzért vettek.* Sok európai állam az uralkodóháza *örökösödési joga alapján* gyarapította vagy csökkentette területét, stb. Aaonban, ha ily megegyezés nem volt, *fegyver döntött,* azaz, valljuk be, a véletlen szerencse, vagy az erősebb joga. Az sem számított, hogy a háborút jogosan indították, vagy csak préda, hódí-
iásvágy volt az indító ok.

Ma már más a népek egymás közti viszonya és *ez nekünk nagy erőnk.*

A világháború rettenetes vérözöne egy új, megbecsülhetetlen értékű gondolatot kristályosí tott ki: *a nemzetek összefogását a háború kiküszöbölésére és a jog és igazságnak diadalravitelére.* E gondolat végrehajtására teremtődött ötven állam közös akaratából a *Nemzetek Szövetsége.* Megszületett evvel az a nemzetekfeletti szerv, amelynek eljövételét az emberiség, természetesen feltételezve a tökéletes eszme tökéletes megvalósítását, évszázadok óta vágyva várta: *a világ-béke biztosítója.*

A XX. század eme legnemesebb szándékkal teremtett intézményének *szükségképeni tiszte a revízió.* És ennek: mély oka van. A folyton fejlődő élet ugyanis feltétlenül *megköveteli a változásokat,* így a területváltozásokat is. Mivel azonban, éppen az „örök béké“-re célzó Nemzetek Szövetsége miatt, *az ily változások nem eszközölhetők többé háborúval,* a népek együttesének szükségképpen gondoskodnia kell a területváltoztatások békés úton való eszközléséről, ami azt jelenti, hogy *a nemzetek közösségének kötelessége a revízió.*

A megcsonkított, lefegyverzett és sokszoros fegyveres túlerővel szemben álló maroknyi magyarságnak *felbecsülhetetlen ereje ez az új nemzetközi jogrend*, amelynek, ha ma még gyarló gyermekcipőkben jár is, már eddig is sokat köszönhetünk. Az új nemzetközi jogi berendezkedés lehetlenné teszi fegyveres megtámadtatásunkat, amellet, hogy feladata a nemzetközi igazságtalanságok kiküszöbölése, a revízió.

Modern, békés, haladó nemzetközi élet nem lehet tehát revízió nélkül. *A revízió feltartóztatása civilizáció-ellenes*, azaz tagadása azoknak a vívmányoknak, amelyeket az emberiség a barbarizmussal szemben, a békés haladás számára, a világháború veszes tanúságai alapján biztosítani tudott.

2. A tetszhalott paragrafus.

A Nemzetek Szövetsége rövidesen nagy erőpróbának lesz kitéve. Vagy biztosítani tudja a vállalt békepolitikája szabad kifejlődését, vagy össze kell omlania. *Nincs béke igazság nélkül*. A mostani hipokrita politika oda vezetett, hogy az Egyesült Államok, Japán, valamint Németország nem tagok, Franciaország meg a titkos katonai szerződésekhöz akar visszatérni, a fél világot összeláncolva.

És mindez miért? Aránylag kisebb jelentőségű téves területi rendelkezések mindenáron való fenntartani akarásáért, — szemben a genfi eszmével, amely a revíziót kívánja az igazság alapján.

Wilson és a béketárgyalások azon szakértői, akik a Nemzetek Szövetségét, illetve ennek Egyességokmányát megteremtették, valóban *nélkülözhetetlenek is tartottak egy oly szakaszt*, amely az alkalmazhatatlanná vált békeszerződéseknek a Nemzetek Szövetsége, mint közvetítő erkölcsi hatalom útján való *módosítását biztosítsa*. Sajnos, az eredeti alkalmas szövegből egy csenevész paragrafus lett csak, *a hírhedt 19. §*. Azonban az elv, a szándók él, megvan benne letagadhatatlanul. Ugyanez az elv: *az utóbb felismerendő igazság mindenkori érvényesíthetése*, került kifejezésre a trianoni szerződés

átnyújtásakor az úgynevezett *Millerand-féle* kísérőlevélben is. És ha a Nemzetek Szövetsége újabban annyit veszített tekintélyéből, ez onnan van, hogy 15 éven át nem működött ezt a 19. §-t, azaz a megalázott igazságnak nem szerzett érvényt. Presztízsét csak akkor szerezheti vissza, ha a huza-vona-politika helyett lesz bátorsága arra, hogy az igazságtalan nemzetközi állapotokat megszüntesse, azaz ha van ereje a revízió keresztülvitelére, egyszóval a nevezetes 19. § működtetésére.

Az idő folyását, éppúgy, mint a folyamat, nem lehet visszafelé fordítani. Nem lehet a jogfejlődést visszafelé irányítani. *A 19. §-tól nem lehet elsikkasztani revíziós értelmét*, amikor a békés békeszerződésmódosításokra *a múltban is meg volt a mód*, ritkán és határozatlanul ugyan, de meg volt, és pedig a *rebus sic stantibus* elve alapján. Ez nagyjában azt jelentette, hogyha „*a dolgok így állnak*“, a szerződéseknek alkalmazkodniuk kell hozzájuk, az élethez ...

Igen sok nemzetközi jogász vallja azt a felfogást, hogy a 19. § nem más, mint a régi *rebus sic stantibus* precízebb, habár még mindig habozó szövegezése, azaz a békés szerződésváltoztatás kötelező megjelenése a nemzetközi jogban.

A békeszerződések utáni első idők, be kell látnunk, nem voltak alkalmasak a kérdés józan tárgyalására. A félrevezetett közvélemény helyesnek tartott pl. *büntetést* ott is, ahol csak tendenciózus beállítások alapján létezett bűn, így például akkor, amikor Nyugateurópa a központi hatalmakat gondolta felelősnek a háború felidézéséért. *A földrajzi és történelmi részletismeretek híján* a győző országok közvéleménye továbbá azt sem tudta, hogy mily példátlan igazságtalanságokat követett el a békéket diktáló diplomataik hada. Ezenfelül a győzők azt hitték, hogy a határokat minden *gazdasági következmények nélkül* húzogathatják, és hogy ebből hátrány legfeljebb csak a legyőzöttekre fog háramlani. Ma már azonban Nyugateurópa a helyzetet kezdi felismerni. Mennél erősebb lesz ez a felismerés, annál parancsolóbb lesz a revízió. Ennek az evolúciónak meggátolói *nagy felelősséget vállalnak a történelem előtt* mindazért, ami közben a béke filen, illetve a Nemzetek Szövetsége ellen bekövetkezhet.

3. *Vele vagy ellene.*

A revízió vagy helyesebben revizionizmus rövidesen éppúgy *tengelye lesz a nemzetközi politikának*, mint ahogy a múlt század folyamán a népek cselekvéseinek nagy világnézeti elvek voltak sarkvasai: a *legitimizmus*, majd az *intervencionizmus*, később a *liberalizmus*, aztán a *nacionalizmus*. Sok vér és könny folyt ezekért a fogalmakért. A revízióért, szerencsére, eddig még csak könny folyt; reméljük, hogy a vérontást az emberek bölcsesége mellőzni tudja.

A revizionizmus nem mesterkélte, célszerűségből felvetett jogi fogalom, mint a Talleyrand által oly ügyesen felhasznált legitimizmus, vagy Metternich körmönfont intervencionizmusa. De nem is kizárólag a természetes jog fejlődésének eredménye, mint amilyen a liberalizmus és a nacionalizmus volt, amelyek a francia forradalom folyamán deklarált természetes emberi jogok kifejlődései. A revizionizmus középhelyet foglal el e két irányzat közt. Alapja a legtermészetesebb jog, a népek önrendelkezési joga, amely okmányilag is elismertetett az 1918. évi fegyverszüneti szerződésekben; a gyakorlása, azaz az igazságtalan, illetve hibás szerződések revidiálása azonban már annál komplikáltabb jogi proceszusz, mert még a lefolytatásának módja sincs megállapítva. *A revízió érvényesítése ezért is nehéz probléma.* A magánéletben is látjuk, ahol pedig pontos perrendszer van, hogy *mily nagy út van az igazságtól az igazság érvényesítéséig.*

A jogbizonytalanságon kívül egy más oka is van annak, hogy a revízió keresztülvitele nehéz.

Amint a múlt század minden nagy politikai mozgalmának meg volt a maga *ellenmozgalma*, úgy a revizionizmussal is szinte együtt született az antirevizionizmus. Ennek vezérlő elve, szemben az igazság elvével, a győzelemmel kivívott megállapodás, a „szerzett jog“ princípiuma, amit a „szerződések érinthetetlensége“ frázisa szokott kendőzni azon régi római mondat előtérbetolásával, hogy „*pacta sunt servanda*“, a szerződések betartandók. Ez a „*status quo*“ tábora.

Arról, hogy a békeszerződések diktátumok és így *nem a szerződő felek közös akaratából álltak elő*, az antirevizio-

nisták hallgatnak. Hallgatnak arról is, hogy a békeszerződések tulajdonképpen *jogszerint érvénytelenek*, mert a győzők egy érvényes „előszerződést“, az 1918. évi fegyverszüneti szerződést meghamisították. Ennek alapja ugyanis az volt, hogy a népek népszavazással önmaguk döntenek hovatartozásukról; ezt a jogot azonban a *győzők egyszerűen elsikkasztották*. Sopron nálunk, Klagenfurt Ausztriában ékesen bizonyította, hogy a nép nem kívánta volna az új szuverenitásokat s *nem szakadt volna el*. Ezért nem tartották be az előszerződést, azaz a fegyverszüneti szerződést a győzők. Az előszerződést megtagadó és erőszakra alapított békeszerződések érvénye ezért is megtámadható, érvénytelen.

A revízió kategorikus ellenzése az antirevizionisták táborát szükségképpen szembehelyezi az igazsággal, mert *ha elvben nem is tagadják, hogy a békeszerződések legfőbb elve a népek önrendelkezési jogának diadalra juttatása volt*, gyakorlatban megtagadják ennek a jogelvnek becsületos keresztülvitelét. Egyben megtagadják azonban a Nemzetek Szövetsége magasztos elveit is, amennyiben egyáltalában *nem gondolnak a háború kiküszöbölésére*, hanem éppen ellenkezőleg *fegyverkeznek és háborúval fenyegetőznek*, hogy az erőszakkal és az önrendelkezési jog lábbaltaposásával megszerzett területeket a népek millióinak akarata ellenére is jármukban tartsák.

Ám az igazság diadalrajutásához a mai nemzetközi életben nem fegyver kell, hanem *pártatlan nemzetközi fórum lelkiismeretének megnyilatkozása*. A Nemzetek Szövetségét haladni kellene hagyni az igazság útján; feltartóztatása mindenestre súlyos felelősséget jelentő *játék a világbékével*.

A múlt századok tanúsága az, hogy *az igazság végül is diadalmaskodik*. Ennek alapul vétele bátorítja a revizionistákat, hogy a 19. §, ha szövege ma még csürésre-csavarásra alkalmas is, végeredményben *a wilsoni alapelvet fogja diadalra vinni*. Az antirevizionistákat ez a kilátás viszont aggodalommal tölti el. Ezért keresnek menedéket a fegyverkezésben, a megfélemlítésben; ez bírja őket az abszurd állítás kockáztatására, hogy „*a revízió: háború*“, holott éppen az

antirevizió fenntartásához kell a szurony és a vérontás, egy szóval a igenfi elv megtagadása.

Így áll elő az a fonák helyzet, miszerint a revízióellenes politikusok, hogy csak a lényegről eltereljék a figyelmet, a fegyverteleneket félemlítik, emellett a valóságot megcsúfoló, Nyugateurópa közvéleményének félrevezetését célzó nagyhangú kijelentéseket tesznek, amelyeket nemcsak az elemi történelmi tények cáfolnak meg, de megcáfolnának rövidesen milliók és milliók szavazatai is, ha nem sikkasztanák el az elszakított népek legelementárisabb jogát, a soruk felett való döntést, a népszavazást, amelyet minden adott ígéret dacára, a párisi környéki béketárgyalások megíhúítottak.

Az antire vizionizmus így alakul át az elnyomatás és jogfosztás sötét és veszélyes politikájává.

Nekünk evvel szemben arra kell törekednünk, hogy a problémát a nemzetközi érdeklődés gyújtópontjába helyezve, Nyugateurópával megértessük, hogy *tulajdonképpen a revízió az az eszköz, amely a népek közti harmónia helyreállítását leghathatósabbban segítheti*. Nyugateurópa tulajdonképpen a revízió gondolatában *nincs közvetlenül érintve, hanem csak közvetve*; ez reményt nyújt arra, hogy ezt az ügyet *a béke szellemében* oldja meg. A revízió Középeurópának ügye; éspedig oly ügye, amelyet Nyugateurópa fog eldönteni. Arra kell törekednünk, hogy azt *ne mint katonai szövetséges, hanem mint bíró döntse el*.

A revízió a kisebbségvédelmi joggal és a lefegyverzéssel az a három fixpont, amelyre a diplomáciánk a magyarság védelmét felépítheti. Együtt született e három jogelv a trianoni szerződéssel, mint ennek integráns része, éspedig mint egyformán fontos és nélkülözhetetlen része. wSzinte nem is lehet megállapítani, hogy melyik fontosabb közöttük. így egyedül a lefegyverzés ténye nem hozhatja meg a békét, mert ehhez a lelkek békéje kell; ennek viszont előfeltétele a kisebbségek jogának tiszteletben tartása és a revízió, amely nélkül a népek nyájak gyanánt ide-oda dobált tömegek csupán. A revízió és a kisebbségi jog értéke sem alkalmas összehasonlításra, mert a száz-százaléki tiszteletben tartott kisebbségi jog

még távolról sem pótolhatja a revíziót, valamint a részletekben teljesedett revízió nem teheti nélkülözhetővé a kisebbségi jogot. Ha van nép, amelynek szent kötelessége e három modern jogvédelem párhuzamos felhasználása, úgy az a magyar; tőlünk vettek el, és pedig csúf fondorlatokkal, legtöbb terület; velünk szemben áll legtöbb ellenséges fegyver és — ugyan csak viszonylag — a mi határainkon kívülre taszították a legtöbb fajtestvért. Mi sem természetesebb tehát, hogy nekünk kell leginkább küzdeni azért, hogy a jog és az igazság egyszer már beköltözzék a genfi népközösségbe.

11. A REVÍZIÓ A BRUXELLESI BÉKE- VÉDELMI VITÁKON.

1. A konferencia előkészítése.

A bruxellesi *Nemzetközi Békevédelmi Konferencia* összehívója Viscount Cecil of Chelwood (Lord Cecil) volt, néhai Salisbury márk harmadik fia. Amit ma a nagyközönség homályosan kezd látni, hogy tudniillik *közel járunk háború kitöréséhez*, ő világosan látta már 1933 végén, amikor a lefegyverzés problémája zátonyra futott. — Lord Cecil már az 1918—19. évek folyamán részt vett a Nemzetek Szövetsége Egyességokmánya megszövegezésében és azóta is állandóan részese vagy irányítója minden népszövetségi mozgalomnak; Angliában pedig elnöke az 500.000 tagot számláló népszövetségi ligának. Arcképét könyvünk elején közöljük.

Bruxellesben Lord Cecil a konferencia sikerét kettős úton kívánta biztosítani. Egyrészt *felkért nemzetközi jelentőségű egyéneket* arra, hogy a mai fontos világproblémákról előadásokat tartsanak, másrészt egy *hosszabb határozati javaslatot tervezett és az a fölött való vitára meghívta a világ legismertebb békeirányzatú egyesületeit, unióit, ligáit, szövetségeit*. E sorok írója például, mint a Magyar Revíziós Liga! és a Minden Népek Szövetsége (a londoni APA) magyar ága képviselőjében jelent meg a belga tudományos akadémiában 1934 február 15—17. napjain tartott konferencián, és pedig mint egyetlen magyar delegátus.

A konferencia tárgya egyébként két pontba volt foglalva: cél volt

1. a *Nemzetek Szövetségét a mai krízisében támogatni esetleges reformok ajánlásával;*

2. a *lefegyverzést, illetve a biztonságot fejleszteni.*

Ennek megfelelőleg a konferencia három napja úgy volt elosztva, hogy az első napra jutott a Nemzetek Szövetsége támogatását s reformját illető vita. A biztonság és lefegyverzés pedig egy egész és egy fél napot kapott. Az utolsó fél nap a határozat elfogadására volt szánva. Maga a vita pedig úgy volt beosztva, hogy a délelőttökön a nemzetközi előkelőségek tartották meg az aznapi tárgykörre vonatkozó előadásukat, a délutánokon pedig a hozzászólások következtek, esetleges indítványokkal, avagy a Lord Cecil-féle határozati javaslat módosítását kérő ajánlásokkal.

A nemzetközi előadók, illetve előadások a következők voltak a három napon:

Viscount Cecil: *A Nemzetek Szövetsége válaszában;*

M. P o l i t i s, londoni görög követ: *A hágai bíróság;*

M. H a t a b r o, a norvég Storting elnöke: *Genf fejlesztése;*

Lady G l a d s t o n e: *A Nők a Nemzetek Szövetségeért.*

G. N. B a i t i e t, v. britt minister: *A nemzetközi hadsereg;*

Dr. R o s e n b e r g, párisi orosz köv. ta»: *A támadó állam definiálása*;*

Prof. V e s p. P e l l a (Románia): *A megmentőpaktum;*

Ph. N o ë l - R a r k e r (Anglia): *A nemzetközi légi haderő;*

Fr. D e l a i s i (Franciaország): *A gazdasági kényszerintézkedések;*

Stan. S t r o n s k i. lengyel kcpv.: *A morális lefegyverzés.*

H. R o i n. belga szenátor: *A minőségi lefegyverzés;*

M. R e n é C a s s i n (Franciaország): *A magánfegyvergyártás és -kereskedés;*

Col. S i r J o h n B r o w n: *A jövő háborúja;*

Ph. N o ë l - B a r k e r (Anglia): *A légi lefegyverzés.*

A bruxellesi konferencián megjelent mintegy 150 nagyjelentőségű szervezet, amelyeket előkelő politikusok, volt diplomaták, professzorok, papok képviseltek. Sok disztिंगvált nő is részt vett a vitákon.

A konferencia sikeres munkájához oly tényezők kívántak táviratilag szerencsét, mint a Canterbury-i hercegérsek, *Henderson, Motta, Benes*, stb. A konferencia elnöke *Giannini* olasz államminiszter volt.

* * *

*

A nemzetközi konferenciák vitáinak alapja rendszerint valamely *határozati javaslat*, leginkább nyakatekert szöve-

gezésű kívánság, csodabogár nyelvezettel. A hozzászólók végeredményben e szöveg elvetését, módosítását, bővítését vagy elfogadását kérik s előadásuk tárgya a kérelmük indokolása. Lord Cecil se mellőzhette ezt a konvencionális formát, amelynek nagymestere valamikor Metternich jobbkeze, Gentz volt; de a nagyobb áttekintés végett két részre osztotta szövegét: egy alapkijelentésre (deklaráció) és egy sor elv felállítására, amelyek a következők.

DEKLARÁCIÓ.

„Azokra a veszélyekre való tekintettel, amelyek a nemzetközi békét fenyegetik, a Konferencia, abbéli meggyőződésének adoa kifejezést, hogy a népek a jogra és az igazságra alapított békét kívánják, a következő nyilatkozatot fogadja el:

1. *Csak a Nemzetek Szövetsége Egyességománýára és a Briand—Kellog Pactumra felépített és a nemzetek közös összefogásából álló nemzetközi rendszer fenntartásával és erősítésével kerülhető ki a háború és menthető meg a civilizáció;*

2. *A béke lefegyverzés nélkül nem valósítható meg; de viszont a lefegyverzés sem vihető keresztül, ha hiányzik a biztonság érzete. Emiatt is a népek előkészítendők arra, hogy a háború megelőzésének árát felelősségvállalással adják meg;*

3. *A Nemzetek Szövetsége számára ez a felelősségvállalás azt a készséget jelenti, hogy szükség esetén az összes tagok ereje használtassék egy tag védelmére. Azon államok számára, amelyek csak a Briand—Kellog Pactum aláírói, e felelősségvállalás viszont abban áll, hogy a Nemzetek Szövetségével egyetértőleg járjanak el a nemzetközi összeütközések elhárításában vagy a béke helyreállításában, de legalábbis abban, hogy kikerültessek minden oly akció, amely a többi nemzetek együttes békéretőrekvő erőfeszítését megghiúsít hatná.“*

Ezt az értékes deklarációt, amely a mai világpolitikai mozgató eszméket praktikusán fogja össze, az ugvancsak Lord C ecil által szövegezett

HATÁROZATI JAVASLATOK

követik, és pedig öt javaslat, melyekből kettő a Nemzetek Szövetségére, három a lefegyverzésre vonatkozik.

I. NEMZETEK SZÖVETSÉGE.

Ha az Egyességokmány és a Briand-Kellog Paktum a maguk teljességében alkalmaztattak volna, a nemzetközi szervezkedés mai krízise mellőzhető, de legalábbis nagyban csökkenthető lett volna.

II. AZ EGYESSÉGOKMÁNY REVÍZIÓJA.

A hágai Nemzetközi Állandó Bíróság szervezetével, a Fakultatív klauzulával, az Általános Aktával és a Briand-Kellog Paktummal bővített Egyességokmány tartalmazza a kötelezettségeknek azt a minimális összességét, amely a biztos nemzetközi rend kiépítéséhez szükséges.

Minden oly változtatás, amely gyengíteni kívánná a Nemzetek Szövetségét, kerülendő. Másrészt kívánatos minden oly szervezetbeli vagy eljárási rendszert módosító terv elfogadása, amely a Szövetség tekintélyének fokozását célozza, anélkül azonban, hogy egyben a nemzetek egyenjóságú jogelvének hátrányára lenne.

III. LEFEGYVERZÉSI KONFERENCIA.

A fegyverkezésbeli versengés feltétlenül háborúhoz vezet, és pedig olyanhoz, amely kihatásaiban sokkal rombolóbb lesz, mint amilyeneket eddig az emberiség ismert. Ezért is parancsoló kötelessége minden kormánynak, hogy a Lefegyverzési Konferencia gyors és teljes sikere érdekében közreműködjön. *Siker* alatt értendő a valóságos lefegyverzést és tényleges biztonságot illető intézkedés akkor, ha a népek és kormányaik a vállalt kötelezettségeiket hűen betartják és bizalommal viseltetnek azon új nemzetközi rend iránt, amelynek feladata lesz, hogy a fegyveres anarchia helyébe lépjen.

IV. A BIZTONSÁG SZERVEZÉSE A HÁBORÚ MEGELŐZÉSÉNÉL.

Elejét veendő azon félelemérzetnek, amelyet egyes népek és kormányok tanúsítanak, valamint a nemzetközi biztonságot növelendő, az alábbi intézkedések azonnal foganatosítandók:

- a) fegyverkezés és hadi budget ellenőrzése;
- b) egységes fellépés az egyesség megszegői ellen;
- c) a támadó állam definiálása;
- d) kölcsönös pénzügyi támogatás, nemzetközi légiflotta a Szövetségéigisze alatt;
- e) morális lefegyverzés.

V. A LEFEGYVERZÉSI EGYZEMÉNY ALAPJA.

Lényegbevágó, hogy a Lefegyverzési Egyezmény tartalmazza majd a következő szempontokat:

- a) hadseregek egységes típusúvá alakítandók;
- b) minden országban megszüntetendők azok a fegyverek, amelyek használatát a békeszerződések valamely országban eltörölték;
- c) hadi kiadások csökkentése és limitálása;
- d) magánfegyvergyártás és -kereskedés korlátok közé szorítandók.

íme Lord Cecil munkája.

Aki jól ismeri a mai világpolitikai helyzetet, el kell hogy ismerje, hogy a szöveg átfogó, igazságos és méltányos. Igaz, hogy a felszólalásra felkért nemzetközi tényezők megelőzőleg hozzájárultak és előadásait annak indokolására állították be, de ez nem von le semmit Lord Cecil nagy érdemeiből. A viták egyébként az eredeti szövegnek úgy beosztását, mint szellemét oly kevésbé módosították, hogy itt előnyösebbnek tartottuk *már a végleges szöveget* adni egyszerűsítés, illetve ismétlések kikerülése végett.

Reánk, magyarokra nézve, a szöveg megnyugtató, bár nem megy tovább, mint amit a szónokok rendszeren sürgetni szoktak. *A jelen sorok írója éppen ebből kiindulólággal kezdeményezett egy aktív revíziós vitát.* Az elmúlt 15 év tanúságait kategórikusabban lehetett volna levonni.

Ám térjünk át a vitákra. Ezeket természetesen úgy közelítjük, hogy *csak a beszédek lényegét nyújtjuk*, hogy megértésüket megkönnyítsük és hogy az olvasót a fáradságtól megkíméljük.

összbenyomásként elmondhatjuk, hogy sok szakszerű, és sok gyakorlati érzékre valló beszéd hangzott el, amelyeket hosszú kongresszusi praksissal bíró közönség hallgatott végig.

2. Mi legyen Genffel?

A konferencia ünnepi beszédeit mellőzve, egyenesen a vitára, és pedig elsősorban *Lord Cecil* beszédjére térünk át.

Lord Cecil: El kell ismerni, hogy a Nemzetek Szövetsége *nem tökéletes*. A hiba azonban nem Genfben, hanem

a tagállamok fővárosaiban keresendő. Ha ott a kormányok, annyi erőt fordítanak a békére, mint a háború előkészítésére, az emberiség nem volna ott, ahol ma, az örvény szélén. Clemenceau igazat mondott, hogy nehezebb a béke munkálása, mint a háborúé. Pedig vajjon gazdagabbá vagy boldogabbá teszi-e a háború az embereket és népeket? Nem. Csak tönkretetheti. Ezért is fogjunk össze a bókéért.

Politis (Görögország): A hágai Állandó Nemzetközi Bíróság Genfnek legértékesebb, bár még mindig nem teljesen tökéletes alkotása. Hiánya először, hogy maga Genf, a kényesebb politikai ügyeket egyszerűen agyonhallgatandó, *nem viszi az összes fontos kérdéseket Hága elé*. Hiánya továbbá, hogy *a kormányok sem kötelesek odafordulni minden oly ügygel*, ami a békét veszélyezteti. Hiánya végül, hogy *magányosok nem fordulhatnak Hágához*. Amíg az előbbi hibák a nemzetközi békének eljöttét lassítják csak, addig *a magányosok kizárása sok igazságtalanság, elnyomatás jóvátételét teszi lehetetlenné*. Itt vannak például a kisebbségek, amelyek a politika áldozatai. ily irányban kellene a hágai bírósági statútumot módosítani.

Hamhro (Norvégia): A genfi mű annyira nem az, ami akart lenni, hogy ő a norvég parlamentben 1919-ben az ellenzék élére állt, *hogy csak ne lépjen életbe ez a Nemzetek Szövetsége*, amely oly sok hibával bír. A felfogása hogy a „hatalmi egyensúly“ helyébe a „*jog és igazság egyensúlyát*“ kellene helyezni. Evvel lehetne a bizalmat s a bizalommal a békét megteremteni. Nemzeti önzéssel soha.

Lady Gladstone: A nők vesztenek legtöbbet a háborúval; dolgozzanak tehát legtöbbet a háború ellen. Tanítsák a jövő generációt arra, hogy a háború, amely az akarat folyamánya, *kikerülhető*.

A délelőtti ülés azzal zárult, hogy *Wandermelde* volt belga külügyminiszter a világ segítségét kérte a Bécsben fegyverrel elnyomott *osztrák szociáldemokraták érdekében*.

* *

A delegátusok délutáni felszólalásai, amint látni fogjuk, nem annyira a Lord Cecil-féle szöveg módosításával foglal-

koztak, mint inkább arra irányultak, *ami a szövegből kimaradt.*

Lord Dickinson: javasolt egy nemzetközi bizottságot, amely tanulmányozza, hogy miképp tehető a Nemzetek Szövetsége tökéletesebbé.

Andvord (Svédország): szerinte a kisebbségek érdeke megkívánná, miszerint ne csak államok, hanem *egyesekek l-t fordulhassanak* panasszal a hágai állandó nemzetközi bírósághoz.

A csehországi német kisebbségek képviseletével közismertté lett *Medinger* v. csehszlovák szenátor vádolta a békeműveket, hogy *nem tartották be Wilson ígéreteit*, amelyek pedig a fegyverszüneti béke jogi alapjai voltak, az önrendelkezési jogot. Csalódott a világ a Nemzetek Szövetségében is, amely nem tudta a titkos szerződéseket kiküszöbölni. A kisebbség védelme tökéletlen, a revíziós klauzula hasznavehetetlen. Vissza kellene az 1918. évi princípiumokhoz térni és a *hágai bíróságnak kellene megállapítania, hogy mi valósítandó meg pótlólag* az 1918-ban deklarált eszmékből, hogy a békeművek tényleg érvényesekké váljanak.

Malcolm-Davies (Egy. Áll.): szerinte a genfi demokratikus rendszer (szavazategyenlőség kis és nagy államok számára) fenntartandó, csak *harmóniába hozandó a Briand—Kellog Paktum elveivel.* Reméli, hogy így belépnek azok az államok is, amelyek ma még nem tagok. Ma elég aggasztóan néz ki Genf, hogy nem ül ott Német- és Oroszország, Japán, valamint saját nemzete.

Maxmell-Garnett (Anglia): hibáztatja, hogy a Nemzetek Szövetsége a határozatok hozatalánál *egyhangúságot követel.* Ez lehetővé teszi az egyes államok számára, hogy a reájuk nézve kényelmetlen határozatokat akár egy szavazattal is, megbuktassák. (Fontos lesz ez pl. a revíziós kérdéseknél.) Sajnálátát fejezi ki, hogy a határozati javaslat *a munkaügyek nemzetközi szervezetére semmivel se utalt.*

Manoff (Bulgária): sajnálátát fejezi ki afőlött, hogy a *kisebbségi* panaszokat Genf nem veszi semmibe, hogy nem tudta keresztülvinni a *lefegyverzést* s hogy tehetetlen a

revízióval. E kérdések fontosak hazájára, amelyet a békemű megcsonkított, de senki sem véd.

Inagaki (Japán): a Nemzetek Szövetségének több ügyet reformálnia kellene; úgy japán belépne ismét. Japán ki akarja kerülni a háborút az Egyesült Államokkal.

van *Overbeke* (Belgium): a Nemzetek Szövetségének *hatalmi erőt* kellene rendelkezésére bocsájtani (katonait, gazdaságit, pénzügyit), hogy határozatainak érvényt tudjon szerezni.

Ezután én jöttem sorra felszólalásommal.

Mindenekelőtt *beterjesztetem egy írott határozati javaslatot a kisebbségi és a revíziós ügyben*, kérve, hogy avval egészítsék ki a Lord Cecil-féle szöveget. — *Indokolásul* elsősorban előadtam azt, hogy *a javaslatom nem kíván Lord Cecil művének kifogásolása lenni*: ellenkezőleg, őszinte elismerést és hálát fejezek ki iránta a Revíziós Liga nevében, amely az egész magyarságot maga mögött tudja. Meg kell azonban állapítanom, hogy a szöveg hiányos mindaddig, amíg a kisebbség és a revízió tekintetében nem tartalmaz határozott állásfoglalást.

Kisebbségi szempontból az én szövegem is azt kívánja, amit itt a svéd *Andvord* is kért, amit *Polilis*, e nagy nemzetközi jogász is szükségesnek mondott, hogy t. i. kívánatos, hogy *a kisebbségek a panaszaiikkal fordulhassanak a hágai nemzetközi állandó bírósághoz.*

A revízió ügyében javaslatom azt az általános óhajt fejezi ki, hogy *a genfi Egyességokmány 19. §-a alkalmassá tétessék tényleges revízióra.* Ma e tekintetben teljes a homály és bizonytalanság.

Utaltam *Iiambró* norvég házelnök szavaira, aki a genfi mű tökéletlenségei miatt ellenzéki harcot kezdett a Stortingban, 1919-ben, a Nemzetek Szövetsége Egyességokmányának ratifikálása ellen. Ám mit mondjunk akkor mi, rettenetesen megcsonkított ország, akik sehol sem kapunk panaszunkkal igazat.

Utaltam *Wandervelde* délelőtti sirámjaira Ausztria ügyében. Bizonyára nem lett volna azokra ok, ha Ausztriát 1919-ben nem csonkítják le az életképtelenségig.

Mindez azt mutatja, hogy a nemzetközi életből, ha a mai káoszunk véget akarunk vetni, elsősorban *ki kell küszöbölni az igazságtalanságokat*. Ehhez pedig nem elég, hogyha csak lefegyverzésről és csak gazdasági kérdésekről tárgyalunk; mert el lehet képzelni, bár nem kívánatos, egy az 1914-nél jobban felfegyverzett Európát, amely mégis békés; és el lehet képzelni, bár az sem kívánatos, az 1914-nél szegényebb, de mégis boldog Európát, de *igazságtalanságok járnia alatt nyögő Európa boldog és békétakaró nem lehet*. Ennek csak a kisebbség: és a revíziós kérdés végleges rendezése lehet előkészítője, amire javaslatzövegem utal.

Evvel az első nap vitája befejezést is nyert. A konferencia egy *szövegező bizottságot* küldött ki a pótlások s módosítások feldolgozására. Előadónak *Rolin* belga szenátor kéretett fel.

3. A háború ellenzőinek szava.

A második és harmadik nap délelőtti a *lefegyverzés és biztonság* előadói számára voltak fenntartva. Ez a kérdés sajtóságokképpen mindennél jobban érdeklí Nyugateurópát amelyet aggóató félelem jellemez, hogy váratlan támadás éri, hogy ismeretlen fegyverekkel rontanak reá. Különösen a légi támadás veszélye izgatja: hisz negyedórak alatt elérhető London, Bruxelles, Paris és — tönkretelhető. Sok szónok is beszélt.

Barnes (Anglia): ismertette a „New Commonwealth“ nevű világintézmény céljait, amelyek a Cecil-javaslatnál meszszebbmenőek, amennyiben a haderőket és légerőket *egy nemzetközi légerővel kívánják helyettesíteni*. Ez, legmodernebb felszereléssel, sok, rendszeresen szétosztott repülőtérral s nemzetközi pilótákkal, leverhetne bármily béketörést, természetesen nemzetközi támogatással, illetve megbízatással. A szervezet célja a revízió is.

Nagy várakozással nézett a konferencia a következő szónok beszéde elé.

Dr. *Rosenberg*, a párisi orosz követség tanácsosa, két szempontból tarthatott a legnagyobb érdeklődésre számot.

Először kifejtette, hogy mily fontos nemzetközi béke-okmány lenne az, ha a londoni aktát, amelyet a *támadó állam definiálása* tárgyában tavaly Litvinov javasolt, az államok elfogadnák. Ez az akta kimondja, hogy támadó állam az, amely a *támadást eszközölte*, megemlítve, hogy semmiféle politikai, gazdasági vagy katonai szempont *nem szolgálhat indokul a támadásra*. Ily definiálás alkalmasabb a támadó állam megállapítására, mint egy nem szabatos, empirikus értékelés. Béke addig nem lehet, amíg meg nem állapítható, hogy melyik a támadó, azaz a bűnös állam, amely a nemzetközi békét veszélyeztette és így felelőssé teendő. Mindenesetre csak így definícióval lehet a Briand—Kellog Pactum tökéletes. — A lefegyverzés körül is fonák a helyzet. Ahelyett, hogy a „*lefegyverkezés csökkentése vagy megszüntetése*“ lenne a téma, ma már csak arról beszélnek, hogy hogyan „*szabályozzák a fegyverkezést*“, vagy egyenesen a „*lefegyverzést*“ egyes államok számára. Soha ilyen versengés a fegyverkezésben nem volt, de soha a túlfűtött nacionalizmus oly mérveket nem öltött, mint ma. Nem csodálandó ily körülmények közt a Lefegyverzési Konferencia csödjé.

Érdekes volt másrészt dr. Rosenberg *nyilatkozata az orosz kormány külpolitikája tekintetében* a Nemzetek Szövetségével kapcsolatban. Eszerint a Szovjet mindig híve volt a nemzetközi együttműködésnek: állásfoglalása Genffel szemben mindig aszerint változott, hogy a békét Genf mily mértékben szolgálta. Azért nem lép Moszkva be a Népszövetségbe, mert a tagállamok nagy része nem ismerte el a szovjetet.

Két ténnyel konstatál a Szovjet. Először is látja, hogy az államok diplomáciai viszonya Moszkvához javul. Másrészt megállapítja, miszerint a túlzó katonai szellemű államok, miután a Nemzetek Szövetsége Egyezségokmánya fészélyezte őket, kiléptek a genfi együttműködés kötelékeiből. A Szovjet készséggel együttműködne Genffel, ha látná, miszerint a Nemzetek Szövetsége gátolni tudja a támadó szándékokat vagy pedig a háború kitörésének elejét tudja venni.

Pella (Románia): kifejtette, hogy az utóbbi idők oly gyakori okmánya, a „*megnemtámadási paktum*“, amennyi-

ben a megneemtámadási szerződésileg csak egy határozott, tehát korlátolt időre köti ki, *tulajdonképpen gyengíti a Briand—Kellog Pactumot*, amely minden időkre kívánja biztosítani a támadások kizárását. Ezért fontos a támadó állam definiálása. Ez lenne a záróköve az eddigi nemzetközi alkotásoknak.

Ph. *Noël—Barker* (Anglia): szakszerű fejtegetést adott a nemzetközi haderőről, amely most, a nemzetközi légi haderő alakjában, megvalósítható lenne.

Francis *Delaisi* (Franciaország): rendkívül érdekes képet adott arról, hogy mi is az a „*gazdasági szankció*” (*blokád*, *stb.*), amelyről azt hisszük, hogy észretérítheti azokat az államokat, amelyek a Nemzetek Szövetsége döntésének nem engedelmessé válnak. Kimutatta, hogy *e szankciók nem biztos hatásúak*, amellet, hogy hatásaikban semmivel sem kevésbé pusztítóak, mint a fegyveres kényszer; de el sem különíthetők a katonai beavatkozásoktól.

Stronski lengyel képviselő a morális lefegyverzés fontosságát ismertette részletesen, tehát a lelkek előkészítését a békére s a múlt öldökléseivel való szakításra, rámutatva arra, hogy az eddigi így vonatkozású konferenciák mit eredményeztek főleg az oktatás terén.

Rolin szenátor (Belgium): mint aki kormányát a lefegyverzési konferencián már többször képviselte, a leszerelési törekvések hisztórikumát vázolta. Arra konkludált, hogy kívánatos lenne újira felvenni a kormányok közti hivatalos konferenciátárgyalások fonalát a magánjellegben utazgató politikusok tárgyalásai helyett.

René *Cassin* (Franciaország): rámutat arra, hogy mennyi egyezmény, paragrafus létezik, de a magánfegyvergyárak mégis ellenőrzés nélkül termelnek s exportálnak fegyvereket. A Leszerelési Konferencia elé is terjesztették ezt a korlátozó szöveget, de a javaslat sorsa egyelőre bizonytalan. Pedig sok kisebb államban nem folytatódna az emberpusztító háborúskodás, ha a nagy államok magánfegyvergyárai, haszonlesésből, nem szállítanának fegyvereket, így pl. Bolívia s Paraguayban.

Col. *Sir John Brown*: a jövő háborújának képét festette

mqg, ami nem hadseregek, hanem *népek közti küzdelem lesz*: ezek pedig minden pusztító eszközt fel fognak használni, mert létükről lesz szó. Magában véve a *repülőgép* is elég, hogy ily pusztító feladatot elvégezzen. A félelem sosem fogja az embereket a háborútól visszatartani. A háborút úgy kell kiirtani, mint a járványokat.

Mindezeket az előadásokat a szónokok statisztikai adatokkal, nyomtatványok kiosztásával igyekeztek frappánssabbá tenni. A fogékonyság, elmondhatjuk, nem hiányzott a hallgatóságból.

* *

Evvel az előadók befejezték előadásaikat; következtek a hozzászólások s javaslatok.

A legtöbb szónok ennél a fejezetnél iratkozott fel. A lefegyverzés megvalósítása, a biztonság elérése volt idejövételük fő célja, érthető tehát a buzgalmuk.

Előrebocsátjuk a *morális lefegyverzés* témájának fejezetőit. E téma egy egész sor békebarátnak és főleg protestáns lelkésznek adott alkalmat arra, hogy kifejtsék felfogásukat a szellemi erők hatásáról a béke uralmának eljövételére, Pastor *Sommer*, Rev. *Urmin*, de *Feyter*, Pastor *Per Gyberg*, Rev. *F. Coleman*, Prof. *E. Brookes*, beszéltek; ez utóbbi rezignáltán állapította meg, hogy az „*örök Béke*“ marad tovább a temetőkapuk konvencionális felírása. Néhány hölgy is ily reménytelenségének adott kifejezést, így *Hilda Clark*, *Mme Brunschmigg*, *Miss Courtney*, akik egyben meglepően nagy tájékozódottság tanújelét adták a nemzetközi ügyekben.

Prudhommeaux (Franciaország): a gazdasági szankciókat a béke biztosítására *Delaisi*-vel szemben *hatásosaknak tartja*.

Sír John Brown (Anglia): fontosnak tartotta a béke érdekében az Egyesült Államok belépését a Nemzetek Szövetségébe.

La Fontaine (Belgium): szerinte a Nemzetek Szövetségét el kellene látni végrehajtóhatalommal: akkor lehetne a bókét igazán biztosítani.

Horst all *Carter* (Anglia): a nemzetközi légi haderő fontosságát emelte ki a nemzetközi béke biztosítására. Mrs *Pawitt* ellenezte ezt. Genf feladata, szerinte, a békés döntőbíráskodás, nem pedig fegyveres erőhasználat.

M. *Gernaert* (Belgium): katonai tervezetet nyújtott be és pedig rendkívüli készültséggel a nemzetközi légi haderő felállításáról, amely a békét biztosíthatná.

Tocheff (Bulgária): kifejtette, hogy hazája *miért nem csatlakozik a Balkán Paktumhoz*. A revízióról való önkéntes lemondás volna az. Céltalan is e Pactum, ha él a Nemzetek Szövetsége és megvan a Briand—Kellog Pactum.

Arnold *Forster* (Anglia), aki egy igen nagy békeszövetség irányítója, kifejtette, hogy mennyire sajnálatos, hogy Németország (és Ausztria) nem jelent meg e konferencián. Megállapította, hogy a mai konferencia éppen úgy a *fegyverkezések egyenjogúságának álláspontján van*, mint a Budapesten hozott népszövetségi ligahatározat, amelyet Apponyi Albert gróf terjesztett 1931-ben elő. Az angol kormánynak elől kellene járnia abban, hogy a lefegyverzés nagy elvei végleges formát találjanak és *az életbe átvitessenek*, ami nem következhet be Németország közreműködése nélkül. *Kell a nemzetközi biztonság*, és az ennek elérését célzó főbb elvek elfogadása, a háború végleges kiküszöbölésére: szükséges így a légi személy- és áruszállítás nemzetközivé tétele, a magánfegyvergyártás és -kereskedés eltiltása, vagy korlátozása, a hadi budget-ek korlátozása és nemzetközi ellenőrzése, egyes fegyverek és hadieszközöknek (nagy kaliberű ágyúk, gázak, tankok stb.) kizárása a háborúskodásból, becsületes, arányosított lefegyverzés és ennek nemzetközi kontrollja.

Ötlet (Belgium): grafikus rajzokkal és táblázatokkal mutatta ki *a háborús előkészületek ijesztő megnövekedését*. Genf tényleg nincs a helyzet magaslatán. Felveti az eszmét, hogy nem lenne-e kívánatos egy *mlágalkotmány* alapelveit kidolgozni és a népeket ezzel egymáshoz közelebb hozni.

Az elnök ezután nekem adott szót.

Kifejtettem, hogy a konferenciánkat igen *fontos kiindulópontnak* tartom abból a szempontból, hogy eddig jóformán

mindig mi, a *legyőzöttek* képviselői jöttünk javaslatokkal, most pedig a *győző államok* delegátusai terjesztenek elő javaslatokat. Ne legyen ez azonban szerepcsere, mondtam, hanem egy új politikának kezdete s együttes előretörékvés a jobb jövő felé.

A szónoklatok, amelyeket hallottunk, egy másik tanúságot mutatnak, azt t. i., hogy *mély szakadék tátong a viilág közvéleménye és Genf felfogása közt*. Genf nem érti a nagyvilág békeszerető hangját és a nagyvilág érthetetlenül áll a Nemzetek Szövetsége habozásával és titkolódzásával szemben, amikor lefegyverzésről van szó. A mi feladatunk, hogy közelebb hozzuk a népek *felfogását* a kormányok felfogásához és fordítva. Helyesen mutatott rá Pella előadó arra, hogy *Genf túl sok jogi munkát végez*. Ezt a felfogást én is osztom avval, hogy *emellett az igazság ügyét elhanyagolja*. A magyar közvélemény kíváncsian várja, hogy a 15 évvel ezelőtt lefegyverzett Ma<gyar>ország szomszédai mikor térnek a lefegyverzés útjára. Egyelőre csak azt látjuk, hogy még tovább fegyverkeznek, holott *az ugyanoly mérvű lefegyverzésre szerződésileg kötelezve vannak*. Mivel az igazságos lefegyverzési egyenlőségre törekszik Lord Cecil javaslata is, azt örömmel üdvözlöm.

Mivel így az igazság jegyéből indulunk ki közösen, a vezetőség figyelmébe ajánlom, hogy amennyiben ismét ily konferencia összehívására határozza el magát, azt tanulmányozza majd, hogy miként lehet a békét és a népek boldogságát nem újabb jogalkotásokkal és további fegyverkezésekkel, hanem *az igazság diadalravitelével biztosítani*.

Colonel Moore szenátor (Írország): kifejtette, hogy aggodalommal látja a népszövetségi eszme jelentőségének csökkenését. *Kis népek számára hihetetlen erő és fontosság van az összes nemzetek összefogásában*, amiért is mindent el kell követni annak érdekében, hogy a Nemzetek Szövetsége teljesíthesse eredeti hivatását.

Ezzel a vita bezárult. Következett a határozathozatal. Erre volt a délután fenntartva.

4. A váratlan revíziós, vita.

Délután ötre voltunk összehívva az utolsó ülésre. Dönteni kellett a határozati javaslatban.

Jóval az ülés megnyitása előtt ott voltam a tanácsteremben, hogy a végleges határozati javaslatszöveget tanulmányozzam: *a szöveget azonban csak 5 órákor, a megnyitás pillanatában osztották szét.* Legnagyobb meglepetésemre kellett konstatálnom ekkor (közben már az elnök beszélt is), hogy a végleges szöveg *nem tartalmazott egy sort sem az általam beterjesztett kisebbségi és revíziós kérdésben.* Rögtön szólásra jelentkeztem *Giannini* és *Lord Cecil* elnöki megnyitója és *Rolin* előadói előterjesztése után.

Az elnök meg is adta a szót.

Kifejtettem, hogy még a délelőtti beszédemben is bizonyos optimizmussal néztem saját munkánk értékét, de most, látva a végleges szöveget, ugyancsak *megcsappant illúzióin.* Nemcsak nincs a szövegben a revízió és a kisebbségi jogvédelemre vonatkozólag egy mondat sem, de még' az előadó sem indokolta meg, hogy mi volt az oka annak, hogy e kérdéseket a szövegező bizottság teljesen mellőzhetni vélte. Ha a Konferencia Középeurópa vitális érdekeit érintő problémákat így mellőzi, *ne csodálkozzék azon, hogy nem látja sorai közt a német, az osztrák dele gát ások at:* bevallom, hogy Magyarország is amellet volt inkább, hogy ne legyünk mi magyarok sem képviselve, mert hiszen a konferenciák eredményi úgy sem hoznak . . .

Tizenöt éve Genf csak jogalkotással foglalkozik, de nem az igazságtalanságok kiküszöbölésével. Pedig béke nincs igazság nélkül.

A győzők és legyőzöttek közt tátongó szakadék fölé egyszer már meg kell építeni a közlekedő hidat. De a hidhoz nem elég egy pillér, a jog pillérjét megépíteni, de gondoskodni kell a másik pillér, az igazság pillérjének építéséről is. *Sőt állíthatjuk, hogy az igazság pillére a fontosabb.* Az ősi latin közmondás nem a jogról, hanem az igazságról mondja, *hogy: az országok alapja. A jog csak az élet szabálya (Jus*

est norma agendi). Ellenben: *justitia regnorum fundamentum est*. Csak a *jogalkotással* párhuzamos *igazságbiztosítással* együtt lehet a világ bölcse és békés *kormányzását* remélni. E három elem harmóniája nélkülözhetetlen.

Montesquieu is három tényezőt különböztet meg a helyes kormányzáshoz: a törvényalkotást, az igazságszolgáltatást s a kormányzást. Amint egy állam életében, úgy kell a nemzetközi életben is az igazság állandó érvényesülése.

Itt sok igen tiszteletreméltó pap is részt vett a vitában: bizonyára sok templom homlokzatán olvasták ők a Krisztus által hirdetett ugyancsak hármasság gondolatot: *Ego sum Via, Veritas et Via*, amely ugyanezt az elvet fejezi ki. Az út, a *Via*, a jog által előírt ösvény; a *Veritas* pedig az igazság. Csak így jöhet el az igazi élet, a *Vita*, az ég akarata, a felebaráti szeretet szerinti kormányzás.

A jelen nagy és előkelő testületnek legyen szabad két dolgot figyelmébe ajánlanom: *Ne becsülje le a kisebbségeket*; mert ezek 30 milliót tesznek ki, azaz ötször annyi lelket, mint ahány a vendéglátó országunk lakosainak száma. Másrészt, a háború előkészítéséhez és a háború esetleges katasztrofális kihatásaihoz viszonyítva, *ne becsülje túl sokra a revízió anyagi lényegét*, mert a revízió igényei aránylag kicsik. Az igazságtalanságok fenntartására szükséges hadseregek ugyanis sokkal többet fogyasztanak el évente, mint amennyit ér azoknak a vitás területeknek nemzeti vagyona, amelyek számára a revíziót kérik.

Inkább csak erkölcsi szempontból bírnak óriási kihatással az igazságtalanul sújtott népekre a mellőzött igazságok, amennyiben a jog ellenére erőszakkal fenntartott állapotok a végsőkig elkészerítik őket. Ez pedig a béke biztosítására ugyancsak nem alkalmas.

Egyben hozzá kell tennem, hogy a népek is, mi is, magyarok, a revíziót *békés úton* kívánjuk; kívánságunk par excellence szorosban beletartozik így a bókevédelmi konferenciánk programjába.

Avval fejeztem be, hogy minden szöveg *holt betű marad* mindaddig, amíg az igazság ki nem békíti az embereket.

Kijelenttem, hogy a javaslatot csak akkor fogadhatom el, ha a módosításaimat elfogadják.

* *
*

Felszólalásom az egész délutánnak előre kitervezett sima lefolyását egyszerre megváltoztatta. *Nagy revíziós vita indult meg.*

Otlet (Belgium): azonnal javasolta, hogy a „jog“ kitétel mellett a szövegben mindenütt tüntetessék ki az „igazság“ kitétel is.

Rolin szenátor (Belgium): mint előadó sajnálja, hogy a szövegező bizottság nem részesítette figyelembe Póka-Pivny javaslatait; az idő előrehaladottsága miatt most már nem tartja azonban lehetőségre, hogy a konferencia a kívánságnak eleget tegyen. Kijelenti, hogy a legközelebbi konferenciának ki kell terjeszkednie e kérdésekre. Mentségül felhossa még, hogy a kisebbségi ügyben nem lehet panasz, mert valamenynyien — éppen Póka-Pivnyvel együtt — a múltban ugyancsak eleget dolgoztak e tekintetben.

Noël-Barker (Anglia): megjegyzi, hogy ha a javaslatunkba foglalt gondolatokat a nemzetközi életben valóra tudjuk váltani, úgy azok *magukkal hozzák* a kisebbségek helyzetének rendezését, sőt a revízió felé is fordítják a figyelmet. Ezért ajánlja, hogy most már ne változtassunk a szövegben.

Arnold Forster (Anglia): a felvetett ideával való foglalkozást nagyon ajánlja a konferenciának.

Penakoff (Bulgária): *csatlakozik* (Póka-Pivny javaslatához a bolgár nép nevében, amelyet a jog és a történelem félirevetésével megcsonkítottak és, bár ígérték a helyzet javátételét, a trégi megalázó helyzetben hagytak. Ez magyarázza, hogy 15 év után a nemzetközi helyzetben oly zökkenők vannak. Kéri az ügy megfontolását, mielőtt a konferencia szétoszlik. A szövegünkön *érezhető hiány lenne*, hogyha ezek az ügyek kimaradnának.

Crusen (Danzig): *támogatja* Póka-Pivny javaslatát. Nem is tudta elképzelni, hogy ily javaslat a szövegező bizottság kezei közt egyszerűen elkallódhasson.

Pella (Románia): kéri Póka-Pivny revíziós javaslata félretételét, illetve helyesnek tartja, hogy a szövegünk nem tartalmaz e kérdésre utalást. A revízió, amennyiben határmódosítást kér, *a háború felidézője*, amellettt hogy *kivihetetlen is*, amennyiben képtelenség oly határt kijelölni, amely bizonyos mértékig ne legyen igazságtalan,

Jesequel (Franciaország): szót kér a revíziós ügy támogatására, illetve egy közbevető szöveget akar ajánlani, de az elnök azt nem adja meg, mert a vitát bezárta, illetve Póka-Pivnynek adhat csak alkalmat észrevétele megtevéására.

Én utaltam arra, *Rolin* szenátor szavaira reflektálva, hogy a kisebbségelkért tényleg dolgoztunk eleget, de *eredményt semmit sem értünk el; bizonyítja ezt kétségbeejtő sorsuk*. Kifejeztem, hogy a diplomaták úgysem fogják a javaslatainkat megvalósítani és így *Noël-Barker* felfogása, hogy t. i. a megvalósítás után úgyis automatikusan sor kerül a revízióra és kisebbségi panaszokra, utópia, amely nem valósulhat meg. *Pella* professzornak azt válaszoltam, hogy igaz, hogy nincsenek tökéletesen jó határok, de az oly tökéletesen rossz, mint amilyeneket most gyártottak, *tarthatatlanok* a XX. században. A revízió nem háborúval, de *békével érendő el*.

Giannini elnök félbeszakította felszólalásomat, kifejezve, hogy csak oly nyilatkozattételre van jogom, hogy a javaslatot elfogadom-e vagy nem, amire, megköszönve javaslatom támogatónak felszólalását, kijelentettem, hogy *nem járulhatok* szavazatommal annak a szövegnek egyhangú elfogadásához, amely a magyarságot annyira érintő ügyek felett napirendre tért.

Giannini elnök kifejtette, hogy a javaslati szöveg egységének rovására menne, ha módosítanák részletkérdésekkel és kérte Póka-Pivnyt, járuljon az egyhangúsághoz.

Erre kijelentettem, hogy *nem tehetem*, mert szerintem a kisebbségek és a revízió ügye *nem részletkérdések*.

Rolin előadó sajnálja, de megérti, hogy Póka-Pivny nem fogadja el a javaslatot; ki kell hogy egyben jelentse, hogy Póka-Pivny az őt, illetve hazáját illető oly kényes kérdéseket

igen nagy mérséklettel és a konferenciánk nemzetközi jelentőségéhez méltón tudta előadni.

Stronski (Lengyelország): úgy véli, hogy a revízió és a kisebbségi kérdés nem is tartoznak a konferencia keretébe, amely tulajdonképpen a Népszövetség, a lefegyverzés és a biztonság kérdéseinek tárgyalására jött össze.

Giannini elnök kijelenti, hogy nem látja be, hogy a 19. § és a kisebbségek ügye miért nem lenne a Népszövetség körébe vágó ügy, ezért is nem védi a szövegező bizottságot, de kéri mégis az egyhangúság elfogadását Póka-Pivnytól.

Ismét kijelentettem erre, hogy ragaszkodnom kell ahhoz az elvhez, melyet kifejtettem és amely az egész Magyarország álláspontja és csak egy esetben tehetnék kivételt, ha t. i. az elnökség egy *kísérőlevéllel* küldené meg minden delegációnak a szöveget és abban kijelentené, hogy a konferencia csak azért nem foglalta be a kisebbségi és revíziós kérdéseket a határozati javaslatba, mert a kérdést *külön alapos tanulmány tárgyává kívánja előbb tenni*.

Elnök kifejezést adott annak a felfogásának, hogy nem hiszi, hogy erre a többséget megkapná, ezért is a határozati javaslatokat *fejezetenként* olvastatta fel és tette szavazás alá, amit elfogadtak. Én végül mégis kijelentettem, hogy a *hiányok miatt* nem fogadhatom el az egész javaslatot, ami jegyzőkönyvbe foglaltatott.

A záróülésre teljes számban összegyűlt konferencia így alakult át revíziót tárgyaló üléssé, amelyről mindenki avval a benyomással távozott, hogy *igen fontos, sőt égető problémák vannak megoldatlanul*, azokon a témákon kívül, amelyek a határozati javaslatban foglaltatnak. Arra, hogy ez a benyomás megvolt, gyorsan került bizonyíték a *folkestonei ülésen*.

III. FOLKESTONE MEGLEPETÉSE: A REVÍZIÓS §.

Amint május közepén Folkestone híres nagyszállója, a „*The Grand*“ előcsarnokába léptem egynehány kontinensbeli kollégával, akikkel együtt keltünk át a csatornán, az angol népszövetségi mozgalom „élharcosá“-val, *Maxrvell-Garnelt*-tel találkoztam össze elsőnek. Avval üdvözölt, hogy az *angolok soronkívüli kérelemmel fordulnak a konferenciához és kéri a revízió kérdésének sürgős tárgyalását. Azután Arnold Forster-Te*, az angol békemozgalom lelkes vezetőjével találkoztam, aki ugyanazt újságolta, de hozzátette, hogy az angol delegáció erre az elhatározásra a *bruxellesi viták hatása alatt jött*

Képzeltető kíváncsisággal néztem a dolgok elé.

A folkestonei vitákon csak *elméletileg* voltam már *egyetlen* magyar delegátus. A csehszlovák delegációban ezúttal is, mint annyiszor a megelőző években, ott láttam ugyanis *Szüllő Géza* cs. és kir. kamarást, a prágai parlament tagját, aki, ha érthetőleg nem is szerepelhetett revíziós vitákon, annál tevékenyebb volt most is a kisebbségi jog védelmében és minden oly vitában, ahol az általános emberi igazságot s a nemzetek közti megértést kellett hirdetni. És amennyiben a cseh felfogás nem egyezett meg az övével, nyugodtan a cseh delegációval *szemben* adta le a szavazatát.

Folkestoneban egyébként a Magyar Külügyi Társaság megbízásából jelentem meg. A népszövetségi ligák uniója konferenciáin 1922 óta igen sok ízben jelentem már meg ily címen.

1. Az angol revíziós javaslat.

Az angol revíziós javaslat szerzője *Lord Cecil* volt, aki a februári bruxellesi konferencia értelmi szerzője s irányí-

tója volt és aki az ottani vitákból mindenkinél jobb következtetéseket tudott levonni...

Az angol revíziós javaslat mindenekelőtt abból a szempontból került vizsgálat alá és pedig előbb az *Elnökség*, aztán a *Tanács* elé, hogy *kimondassék-e a sürgősség*. Az angol indokolásnak e fórumok helyt adtak . . . így megnyílt az út az érdemleges tárgyalás számára.

Az érdemleges tárgyalás két fórum előtt folyt le, előbb a *Politikai és Jogi Bizottság* és aztán a *Teljes Ülés* előtt. E viták folyamán a javaslat ellen észrevétel és felszólalás hangzott el ugyan, de az angolok céltudatos fellépése S; nyomatékos felszólalása annál is inkább célt ért, mert a jugoszlávok és románok nem voltak jelen, a franciák és csehek pedig észrevehetőleg nem operáltak együtt a lengyelekkel, akik ellenzéseikkel így csaknem magukra maradtak és vitáikban végül is egy-két gondolatuknak a szövegbefoglalására szorítottak, aminek nem volt akadálya, mivel indítványuk lényegileg nem volt ellentétben az általános gondolatmenettel.

A javaslatot a Bizottságban *Gilbert Murray* nagynevű egyetemi tanár, a Teljes Ülésben pedig *Arnold Forster* jól ismert angol békebarát adta elő igen nagy gonddal és nagy figyelem közepette.

Az angol javaslat célzata az volt, hogy *a revízió számára a Nemzetek Szövetsége tárgyalásain keresztül a lehetőség megnyittassék*.

* *
*

A dolgok könnyebb megértése megkívánja, hogy egy pár szóval rámutassunk a mai állapotra, illetve a 19. § szellemére, amelyet egyébként újabban napilapjaink is többször ismeretnek.

A Nemzetek Szövetsége Egyességokmányának 19. §-a a revíziót van hivatva szolgálni ugyan, de ködös fogalmazása miatt egyelőre jóformán hasznavehetetlen. A Lord Cecil-féle terv nem más, mint egy *eljárási rend* megjelölése, amely, amennyiben azt Genf a 19. § kiegészítésével magáévá teszi, megnyitná az utat arra, hogy az államok revíziós igényeikkel a Nemzetek Szövetségéhez forduljanak és azon át, a né-

pek lelkiismeret éli ez apellálva, az indokolt békeszerződés-módosítást, hogy úgy mondjuk, békés közakaratból keresz-tülvihessék. A végcél az lenne tehát, hogy a nemzetközi köz-vélemény nyomása alatt *az igazság érvényesülésének útjai végre felszabadíttassanak* s így a revíziót ellenző nemzetek a békeszerződések megváltoztatására bírassanak, így tőlük például a jogtalanul szuverenitásuk alatt tartott területek a lakosság óhaja, tehát az önrendelkezési jog alapján, elcsatol-tassanak s más nemzetekkel egyesíttessenek. így kérhetné pl. a magyar kormány, hogy a határon túl lakó magyarság, amennyiben az is úgy kívánja, visszacsatoltassék.

Erre teremtetett eredetileg a 19. §, erre utalt a Millerand-féle kísérőlevél, amellyel a trianoni békeszerződés nekünk átadatott. Egész bizonyos, hogy az utódállamok, amelyek oly sok millió kisebbségi lelket vagyunk élvezetében és lelkiis-mereti szabadságukban a legiraffináltabb módon állandóan háborgatnak és evvel a szomszédaikat irritálják, amit ma már Európa tud, képtelenek volnának ellenállni a nemzetközi közvéleménynek és feltétlenül a vitás területek visszabocsáj-tására kényszerülnének, ha eddig a genfi háttérben dolgozó ismeretlen kezek nem támogatták volna őket, a 19. §-t csúrve-csavarva, revízióellenes viselkedésükben, Barthou balkáni útja folyamán tartott leplezetlen beszédei után, sajnos, mind-addig azt kell hinnünk, hogy Franciaország kormánya az a segítőkész, amely gátolja az igazság érvényesülését, amíg Paris az ellenkezőt be nem bizonyítja. Érdekes véletlen a ma-gyarságra egyébként annak felismerése, hogy csaknem ugyanakkor kéri Lord Cecil a 19. § eredeti értelmének, a re-víziónak érvényesítési lehetőségét, amikor Barthou francia külügyminiszter a balkánon bíróképpen akart fellépni és részrehajló szavával egy ezeréves igazságot megtagadni....

A Nemzetek Szövetsége nevezetes 19. §-ának szövege egyébként ez:

„A Közgyűlés időnként felhívhatja a Szövetség tagjait az alkalmazhatatlanná vált szerződéseknek és olyan nemzetközi állapotoknak újabb megvizsgálására, ame-lyeknek fennmaradása a világbékét veszélyeztetné.“

Az első látásra megállapítható, hogy itt több cselekvésről van szó, amelyek azonban nincsenek szabatosan körülírva, sőt még csak meg se jelölve. Így csak annyit mond a paragrafus, hogy:

a) A Közgyűlés felhívhatja tagjait. ..

b) a tagok megvizsgálják újból...: azonban az már nyitva marad, ami pedig a legfontosabb, hogy mi jön ezután?

Arról nem is beszélünk, hogy milyen könnyű a paragrafus csaknem minden egyes szavának akadékoskodó értelmet adni, így pl. vitatható, hogy:

a) mi az hogy „*időnként*“?

b) mi értendő „*alkalmazhatatlanná vált szerződés*“ alatt?

c) mit jelent a „*világbékét veszélyeztető*“ — „*nemzetközi állapot*“?

d) hogy értsük azt, hogy „*újabb megvizsgálás*“?

Ezenfelül bizonytalanság van abban a tekintetben is, hogy a Közgyűlés mily módon (*szótöbbséggel, egyhangúlag*) intézkedhet. A revíziót ellenzők kétségtelenül egyhangúságot követelnek, amelyet — saját szavazatukkal — mindig elérhetlenné tudnak tenni.

Ezen a nehézségen akarja a paragrafust Lord Cecil átsegíteni.

* *
*

Lord Cecil a 19. § járhatóvátételére a következőket javasolja:

a) a Nemzetek Szövetsége Teljes Ülése a revíziós kérelem megvizsgálására küldjön ki egy külön *Bizottságot*. Természetesen csak akkor, hogyha a revíziós kérelmet komolynak találja. Ennek a Bizottságnak a kiküldéséhez *nem szükséges az egyhangúság* a genfi szabályok szerint, mivel nem elvi, hanem *csak eljárási kérdésről van szó*. Ezt a Bizottság-kiküldést tehát egy szavazattal megghiúsítani *nem* lehetne. Ennek a kiküldött Bizottságnak feladata lenne, hogy „*az alkalmazhatatlanná vált szerződést*“ vagy a „*világbékét veszélyeztető nemzetközi állapotokat*“ megvizsgálja és a Teljes Ülésnek a vizsgálata eredményéről „*jelentést*“ küldjön;

h) a *Teljes Ülés* a jelentést vitassa át és adjon „vélemény“-t róla. Ez a „vélemény“ végeredményben vagy javasolja a revíziót, vagy nem. Ha *nem javasolja*, a kérelem elutasítottnak veendő, ami annyit jelent, hogy a vizsgálat azt indokolatlannak tartja. *Ha javasolja*, az a kérdés, hogy a *Teljes Ülés* miképpen viselkedik az igazsággal szemben. *Itt már ugyanis egyhangúság kell*, amit a kérelmező állammal szemben álló állam (vagy az evvel barátságban álló állam) fog végeredményben szavazatával eldönteni. Mivel feltételezhető, hogy ez az állam vagy a vele szövetséges állam a vélemény ellen is szavazhat (még ha azt alapjában igazságosnak is tartja) és evvel az igazságot megbuktathatja, Lord Cecil azt javasolja:

c) hogy a *Teljes Ülés*, a kérelmező állam indítványára, a *leszavazott pártoló* véleményt tegye át a Nemzetek Szövetsége másik fő szervéhez, a *Tanács*hoz, hogy az Egyesség-okmány 11. §-a alapján foglalkozzék vele. A Tanács tudvalevőleg szűkebb testület és a határozatai már inkább a diplomáciai érdekek szerint hozatnak, de éppen ezért a közvélemény rendkívül figyelemmel és kritikával fogadja a döntését, így az adott revíziós ügyben hozott Tanács-határozatról is gyorsan megállapíthatja, hogy az mily szellemben hozatott.

Ez az angol javaslat hármas fokozatú elgondolása.

Lord Cecil javaslata a mai nehéz körülmények közt igen nagy lépés lenne, hogyha a Nemzetek Szövetsége magáévá tenné. A mai holtpontról megindíthatná a revízió ügyét, amelynek folytatása attól függ majd, hogy a közvélemény mily hajtóerővel bír a közel jövőben.

Egyelőre lássuk, hogy a javaslat mily vitákra adott alkalmat Folkestoneban.

2. A folkestonei revíziós viták.

A revíziót illető angol javaslat felbukkanása a népszövetségi ligák uniója ezévi konferenciájának *nagy meglepetése volt*. Voltak oly magánbeszélgetések, amelyek oda tendáltak, hogy az angolok szándékosan nem nyújtották be

az alapszabályszerű időben a javaslatot, hogy ez ne kerüljön kellő időben szétküldésre, azaz jó eleve ne keltse fel a figyelmet és az esetleges ellenállást. A helyszínen benyújtott és sürgősnek elfogadott javaslatot ugyanis minden nemzeti csoportnak való szétküldés nélkül azonnal tárgyalni kell. Ez történt Folkestoneban a revíziós javaslattal.

A javaslatot a tudós *Gilbert Murray*, a Genfben is sokszor szerepelt neves oxfordi professzor adta elő. Utalt a 19. § eredetére, illetve arra a történelmileg igazolható revíziós szerepre, amelyet e paragrafusnak eredetileg szántak és amely szerepet vissza kellene szerezni, ha nem is szövegében, de legalább használhatóságában. Rámutatott arra, hogy e paragrafust sosem használták még, pedig az élet mai alakulása ugyancsak indokolná igénybevételét. Megemlítette, hogy a Liga 1929. évi madridi ülése is kívánt e paragrafus alkalmazhatóvá tételével foglalkozni, de a határozatot akkor még nem lehetett keresztülvinni, mert akkor még nem volt a közvélemény elég érett erre. A mostani angol javaslat figyelemmel volt mindarra az eszmére, felfogásra és javaslatra, amely a 19. §-sal kapcsolatban eddig felmerült. Ezek alapján dolgozta ki az angol népszövetségi liga a tervét, hogy a *revíziót* kérő állam beadványára a Nemzetek Szövetsége Teljes Ülése küldjön ki egy *Tanulmányozó Bizottságot* és ennek tegye feladatává egy Jelentés készítését. Ez a bizottságkiküldés eljárási kérdés csak, ezért elhatározásához elég a Teljes Ülésen a szótöbbség elnyerése és nem kötelező az egyhangúság, amely elvi viták eldöntéséhez megkívánatik. A kérdés eme első fázisa után jön aztán sorra, hogy a Teljes Ülés vagy esetleg a Tanács mit tud a beérkezett jelentéssel elérni. Itt óriási szerepe lesz a nemzetközi közvéleménynek. Itt ki kell jelentenie, hogy *a Nemzetek Szövetsége nem tekintendő egy oly testületnek, amely mindenképpen a békeszerződések változatlan fenntartása végett áll fenn*, amiért is nem szabad a hitet az igazság eljövételében elveszteni. Az angol népszövetségi liga *e kérdést a lefegyverzés rendelkezésével egyenlő fontosnak tartja*, e konferencián is az angol lefegyverzési indítvánnyal együtt kívánja állandóan tárgyaltatni és előre vinni.

Strossi képviselő (Lengyelország): szerinte vannak kérdések, amelyek tulajdonképpen nem lehetnek sürgősek, mert komoly előtanulmányt kívánnak és ez az ügy is ilyen. Ám meghajlik mégis, mert az Elnökség és a Tanács már kimondta a sürgősséget és avval szemben utólag nem foglalhat állást. Hasonlóképpen tudomásul veszi azt az angol felfogást, hogy a problémát együtt akarja tartani a lefegyverzési javaslattal. De evvel szemben *egy más összekapcsolást kell kérnie*, éspedig azt, hogy a revíziót illető angol szövegbe foglaltassék be, miszerint a revíziós eljárás ne legyen elválasztható a 10. §-tól (a területi integritás megvédése) és a 16. §-tól (háborús fenyegetés elleni védekezés) és ennek a szövegbe-foglalását kéri is, éspedig annál is inkább, mert az angol külügyminiszter, Sir John Simon egy beszédjében, foglalkozva a 19. §-sal, kijelentette már, hogy ez a revíziós paragrafus szoros összeköttetésben áll a 10. §-sal, az integritási paragrafussal.

Kina delegátusa örömeinek ad kifejezést, hogy a paragrafus felé irányul a figyelem; megemlíti, hogy kormánya 1928-ban élni kívánt a paragrafussal, de még nem tudott Genfben visszhangra találni; reméli, hogy a jövő új szellemet hoz. Ne a hatalom legyen a döntő az igazságot kívánó kérdéseknél, hanem a tárgyilagos tény. És mivel az angol javaslat ennek útját akarja egyengetni, örömmel üdvözli azt.

Dumba volt nagykövet (Ausztria): örül, hogy a sürgősség kimondatott; *a javaslatot elfogadja*. *Strossi* felfogására megjegyzi, hogy nem látja be, de azért egyáltalában nem ellenzi, hogy a szöveg tartalmazza az utalást a 10. és 16. §-okra. *Az utalás inkább csak kihangsúlyozza a 19. § fontosságát* és eredetét, hogy, igaz ugyan, hogy a 10. § megkívánja a területi integritás egységes megvédését, de csak addig, amíg az igazság a területváltozást nem követeli. *Ez éppen a Wilson-féle elv, amelyre a revizionisták törekcsenek*. Itt megjegyzi, hogy Wilson ehhez eredetileg csak *egyszerű többséget* kívánt a szavazásnál. Nagy különbség van a két § közi A 10. § statikai, a 19. § dinamikai. Az egyik a nyugvó helyzeté, a másik a mozgásé. Azt is mondhatjuk, hogy *a 19. § « nemzetközi feszültség biztonsági szelepe*.

Maxroell-Garnett (Anglia): nem lát ellenezni valót a Stronski indítványában; az összekapcsolás inkább azt mutathatja, hogy nemcsak a támadás lehet a nemzetközi életben veszélyes, hanem az igazágtalan helyzet is. A nagy Smuts is avval írta alá a békeszerződéseket, hogy azokat nem tartja jóknak, de bízik az emberi bölcsességben, amely azokat a közel jövőben az igazság szellemében megváltoztatja majd. A Nemzetek Szövetsége lényege a meggyőzésnek a fegyverrel való győzés helyére való helyezése.

Borel professzor, v. miniszter (Franciaország): egyetért Stronskival az összefüggés tekintetében s helyesnek tartja azt is, hogy az ügy a lefegyverzéssel kapcsolatosan vitessék előre. *Sajnálja hogy nem történik a vita azon francia javaslat tárgyalása keretében, amely a Nemzetek Szövetsége reformját akarja előmozdítani.*

Prof. Freiherr v. *Freijtagh-Loringhoven* (Németország): *fenntartás nélkül csatlakozik az angol javaslathoz;* az előadói felfogással egyetért; semmi észrevétele nincs a 10. § felemlítése ellen, amely éppen azt mutatja, hogy kell a 19. § reformja, hogy a mai veszélyes meredtség kiküszöböltsék. Felfogása megegyezik Dumbáéval, aki kifejtette, hogy mi volt Wilson szándéka: a helytelenül kitűzött határoknak szótöbbséges határozattal való megváltoztatása, tehát békés úton a béke érdekében. — *A 19. § mai alakja él- és markolat nélküli tör.* E hasznavehetetlenség igen káros. Ha a 19. § értelmében 1920—21. évben Genf meg tudta volna oldani Bolivia és Paraguay vitáját, most nem folyna a vér e két állam közti háborúban, amelyet nem tud megállítani többé a Nemzetek Szövetsége. — Érti, hogy Stronski nem örül a javaslatnak, sőt szeretné azt megbuktatni, de vájjon avval elősegítené-e a békét, mely végcélunk? Maxwell-Garnett említette, hogy az igazságra kell a nemzetközi életet felépíteni; egyetért ezzel, mert a békeművek ugyancsak nem ezt tették. Meg is volt és van gyászos következményük.

Giannini államminiszter (Olaszország): furcsának tartja Síronski javaslatát: az ily elvek szerint nem lehetne semmiféle határozatot hozni anélkül, hogy ne utaljunk más parag-

rafusokra. Magától értendő, hogy a paragrafusok összefüggnek, hisz az egész genfi gondolat egy eszme, egységes mű. — A Nemzetek Szövetsége új érát akart teremteni: *a nemzetek békés együttműködését*, ami megkívánja az igaztalan helyzetek eliminálását. A helyzet ma az és az volt a múltban, hogy *az élet fejlődése megkívánt bizonyos változásokat a fennálló rendben. A múltban is volt egy mód a változásokra békés módon, nevezetesen a Rebus sic stantibus elve, amelylyel a diplomácia sok esetben élt és fennálló szerződéseket fegyveres beavatkozás nélkül megváltoztatott. Erre sok példa van, amelyek tulajdonképpen példák a 19. §-ra. Ha a 19. § fejlődésére gondol, vádolnia kell a versaillesi angol delegációt, amely 1918—19-ben segítette e §-t hasznavehetetlenné kialakítani. A mostani angol törekvés erőűen kísérlet, mert még nem tudjuk, hogy mit szól majd a javaslatunkhoz Genf. Ha elgondoljuk, hogy hányféle békeszerződésmódosítást, azaz revíziót kérő beadvány kerülhet Genf elé, nem tudja, hogy helyesen járunk-e el, amikor csak egyféle formát ajánlunk és nem lenne-e jobb bevárni, amíg Genf maga megtalálja a helyes eljárási módot.*

Malcolm-Davies (Egyesült Államok): Amerikában növekszik az a tábor, amely azt látná szívesen, hogy az Egyesült Államok is tagjai legyenek a Nemzetek Szövetségének. Erős egyesületek tanulmányozzák, hogy mily irányban is kellene Genfet tökéletesíteni, hogy Amerika ennek a fontos és a világnézetének egyébként megfelelő szövetség tagja legyen. Minden esetre hozzá tartozik az általa megkívánt változtatásokhoz az, hogy *a 19. § hasznavehető legyen*, oly szellemenben, ahogy az (Wilson akarta).

Lord Cecil: aggodalommal látta Stronski felfogásából és részben Giannini zárómondatából, hogy oly vélemény is létezhet, hogy ez az ügy elnapolást is szenvedhetne. Ez egyenesen sajnálatos lenne és inkább fel se vetették volna azt, semhogy ez következze be. A 19. §, azaz a revízió lehetőségének biztosítása, *éppenny fontos eszköze a nemzetközi béke megteremtésének, mint a lefegyverzés*. Ezért az angol delegáció együtt is viszi e két problémát illető javaslatát. — Amikor a javaslatukat készítették, abból a szempontból in-

dúltak ki, hogy *szűnjön meg már egyszer az a gondolkodás, hogy a tarthatatlanná vált nemzetközi helyzeten csak vérontással lehet segíteni*. Foglalja el e felfogás helyét a kölcsönös megegyezés modern elve. És *mivel ma nagyon is puszkaporos légkörben élünk, a kérdés nyilvánvalóan sürgős*. Ezért kért az angol delegáció sürgősséget a javaslata tárgyalásához s örül, hogy azt meg is kapta. — Stronski javaslata ellen neki sincs észrevétele, csak majd arra kell figyelni, hogy a 10. és 1.6. § említése ne értelemzavaró módon történjen. Giannini felfogásával szemben nagyon is ragaszkodik ahhoz, hogy egy pozitív, megfogható, használható eljárási módot megküldjünk Genfnek, *hogy a világ tudja, miszerint a 19. § igenis járható*. Végzetes lenne, ha nem lenne az. Ellenben, ha a konferencia kívánja, készséggel tudomásul veszi azt, hogy a végleges szöveg kifejezze, *miszerint ezt az eljárási módot az angol delegáció indítványozza*.

Debski képviselő (Lengyelország): ellene van még ily formában is az angol javaslatnak. Indokolja ezt avval, hogy a múlt 15 év története tele van revíziókkal (pl. a reparációk ügye), ehhez nem kellett sosem a 19. § kétes gépezete, hanem *csak a kölcsönös akarat*. Ha ugyanis a revíziót a 19. § ily értelmezésével *forszírozzák*, az nem a békét fogja hozni, hanem *háborúra vezet*. Giannini felfogását tartaná helyesnek: várjunk. Bor el javaslata is járhatóbb, hogy t. i. halaszszuk az ügy tárgyalását addig, amíg letárgyalhatjuk a francia javaslatot a Nemzetek Szövetsége reformja tárgyában.

Limbourg elnök (Hollandia): figyelmezteti a szónokot, hogy tényleg volna joga a Bizottságunknak arra, hogy ezt a kérdést elnapolja, de egyben azt is közli, hogy a francia javaslat sorsa bizonytalan, míg a közfelfogás a bizottságban — főleg Lord Cecil concessiói után — feltétlenül az, hogy *hozzunk döntést itt* legalább is oly értelemben, hogy egy szövegező bizottság fésülje át a szöveget, illetve hozza harmóniába a Stronski-féle kívánsággal és terjesszük a Teljes Ülés elé.

Lord Davies: nemcsak elfogadja a javaslatot, de *gratulál is az angol népszövetségi ligának*, hogy e kérdést ide hozta

és ennyire védi. Véget kell annak az állapotnak vetni, hogy a múlt 15 év után tovább szabotálhassák ezt a fontos 19. §-t. Bejelenti, hoigy a Lord Cecil-féle eljárási móddal egyetért, azonban az ajánlott eljárás egyik-másik módszerét nem tartja elég hatályosnak, így pl. azt, hogy a Teljes Ülés egy *Bizottságot* küld ki a helyzet megvizsgálására és jelentéstételre. Sokkal jobb lenne egy *Egyeztető Bizottságot* e feladattal megbízni. A másik észrevétele az, hogy ha a Teljes Ülésben az egyhangúságot nem sikerül megnyerni, a revíziós kérelem a 11. § alapján ne egyszerűen tétessék át a Tanácshoz, hanem avval az óhajjal, hogy a revízió keresztülvitelét most már *biztosítsa*. E két módosító javaslatot egyébként a „*New Commonwealth*“ nevében teszi, amely világszervezetnek egyik fő programmpontja a revízió.

Elnök felhívja a szónok figyelmét arra, hogy a „*Nem Commenwealth*“ felvétele még nincs véglegesítve és hogy ezért e szervezet most még nem terjeszthet be javaslatokat.

Lord Cecil: kéri, hogy ne vitassuk tovább a kérdést, hanem döntsünk sorsa felett.

Stronski: látva Lord Cecil engedékenységet bizonyos vonatkozásokban, abban a helyzetben van, hogy a javaslatot ő is elfogadja.

Elnök: kimondja, hogy a Bizottság az angol javaslatot elfogadja és azt a szövegezőbizottsághoz átteszi, illetve onnan a Teljes Ülésünk elé terjeszti.

* *

A szövegező bizottság kezeiből az angol javaslat az alábbi végleges szöveggel került ki:

„Hivatkozással arra, hogy ha a „*békeszerződések gondos tiszteletbentartása*“ a Nemzetek Szövetsége tagállamaira kötelező, ugyanez áll „*az igazság fenntartására*“, a XVIII. Teljes Ülés

nyomatéikkal utal arra a tényre, hogy ez a kettős kötelezettség megkívánja, miszerint az Egyességokmány 19. §-a,

(ugyanoly címen, mint a 10. és 16. §-ok) megfelelő eljárási szabály elfogadásával alkalmazhatóvá tétessék.“

E szöveg kiegészítői:

N. B. a) A brit delegáció kifejtette, hogy az alábbi *eljárási szabály* (procédure) alkalmasnak tekinthető, mivel a Nemzetek Szövetsége rendszeres eljárási szabályával összhangban van:

1. Általában kívánatos, hogy amidőn a Nemzetek Szövetsége egy tagja kifejezi a kívánságát, hogy a *Teljes Ülés*, az Egyességokmány 19. §-ának alkalmazásaként, javasolja akár a békeszerződések újabb megvizsgálását a nemzetek szövetsége tagjai által (hivatkozással arra, hogy azok alkalmazhatatlanokká váltak), akár bizonyos nemzetközi állapotok megvizsgálását (hivatkozással arra, hogy fenntartásuk a világbékét veszélyeztetné), *küldessék ki egy Bizottság* és bízassák meg avval, hogy a tényállapotokról *jelentést* nyújtson be vagy hogy esetleg a foganatosítandó intézkedések tárgyában javaslatot tegyen.

2. A *Teljes Ülés*, a jelentés vagy a jelentések megvizsgálása után, *véleményét* (avis) készítse el; amennyiben ehhez a Nemzetek Szövetségének a békeszerződésben érdekelt, vagy a szóban levő nemzetközi állapotokért felelős tagjai nem alkalmazkodnának észszerű időn belül, kívánatosnak látszana, hogy a kérdést a *Tanács* a 11. § szempontjából vizsgálja át.

N. B. b) A lengyel delegáció megjegyzi, hogy a szóban levő eljárási szabály a 19. § szellemének és betűjének megfelelő kell hogy legyen, azaz az érdekelt államok hozzájárulását jelentse és a *Teljes Ülés* szerepe a békeszerződésekben érintett államok felhívására korlátozódjék.

* *

*

Á folkestonei *Teljes Ülésen* a Politikai és Jogi Bizottság által letárgyalt és a Szövegező Bizottság által végleges formába öntött határozati javaslatot *Arnold Forster* angol delegátus terjesztette be. Előadásában rámutatott arra, hogy az európai megbéküléshez a jogon kívül kell a méltányosság, az igazság is. Rövidesen összefoglalta a Bizottságban elhangzott argumentumokat és kifejtette, hogy *a 19. § normális működése szorosan hozzátartozik a genfi szellem egységéhez.*

Dumba v. nagykövet (Ausztria): a javaslatot *elfogadásra ajánlja.*

Prof. Freiherr v. *Freytagh-Loringhoven* (Németország): elfogadja ugyan a szöveget, de megjegyzi, hogy a lengyel vélemény hozzáfűzése *csalódással tölti el* és abban a nemes

alapgondolat ironizálását látja, amivel szemben ki kell hogy jelentse, miszerint az élet fejlődik, a tények evoúálnak és az 1918—19. évi psychozis, amely a békeművekből kiárad, el kell hogy múltjon.

Ezután mint utolsó felszóláló (ami kívánságom *volt*) én kaptam szói.

Avval kezdtem, hogy szándékosan nem vettem részt ezúttal a vitában, amivel szimbolikus akartam lenni, amennyiben azt szeretném, hogy a békeművek revíziója kérdésében, a magyarsággal szemben elkövetett igazságtalanságok tekintetében *szóaljjon meg a népek lelkiismerete*. — Köszönetemet fejeztem ki az angol delegációnak, amely Bruxelles óta, ahol ez ügyet több felszólalással sürgettem volt, javaslatot dolgozott ki s annak sürgössé deklarálását kérte; különösképpen Lord Cecilnek szól e köszönetem, akinek e tekintetben máris történelmi szerepe van és akit mi, magyarok, e kérdés gondozójának tekintünk, hiszen 1929-ben is ő állt elő e kérdéssel: kérem is őt, hogy a kérdés iránti érdeklődését tartsa meg, mivel *a mai határozat csak első lépésnek tekintendő*, ami után a nehezebb feladatok jönnek, főleg, ha az a retrográd szellem, amely a lengyel delegáció fellépéséből kisugárzott, tovább él. Egyben örömömnek adtam kifejezést afölött, hogy a 19. § kérdése, amely a magyarságra oly fontos, annyi megértésre talált a felszólalókban. A revízió fontossága abban áll, hogy amint egy test nem egészséges, ha az egyes testrészek vagy szervek megtámadottak, éppúgy *nem lehet addig egészséges Európáról beszélni, amíg egyes európai országok elnyomtatás s igazságtalanságok által sújtva vannak*. A közvélemény helyesen teszi, ha ez ellen felemeli szavát és evvel segíti azoknak a kormányoknak diplomáciáját, mint amilyen az olasz kormányé, amely nem átalotta máris kijelenteni, hogy a revízió alapján áll. — A határozati javaslatot elfogadtam.

Lord Cecil (Anglia): nem akart felszólalni ismét, de úgy érzi, tartozik vele. — Az, hogy a lengyel kívánságra bevétezt a szövegbe a 10. és a 16. §-ok említése, nem változtat semmit a határozat értékén, amint az se, hogy a lengyelek még egy záradék hozzáfűzésének szükségességét is érezték. A vi-

lágnak előbb-utóbb a 19. § útjára kell lépnie és akkor jó lesz, hogy a javaslatunk már a népek közvéleménye előtt fog feküdni. A britt propozíció utat jelöl, amelynél lehet jobbat is találni, ami csak örömeinkre lesz, de amellyel elégedjünk meg, mert ha aránylag szerényebb javaslat is, legalább nem lehet róla mondani, hogy ellentétben van Genf szellemével vagy túlmerész újítás. A javaslatunkban szereplő *Bizottság*, amelyet a Nemzetek Szövetsége Teljes Ülése fog adandó esetekben kiküldeni, mindig fontos politikai missziót fog teljesíteni. Amit pedig az ennek jelentését követőleg a *Teljes Ülés* maga tesz, kötelező ugyan csak akkor lesz, ha egyhangúlag hozható meg, de mindig irányjelző fontosságú lesz elfogadás nélkül is. Itt rá kell mutatnia arra, hogy a nemzetközi életben az az evolúció, amelyet Freytagh-Lorighoven óhajt, szükségképpen lassúbb, mint az, amely egy állam belső életében következik el. A belpolitikai változás egy akarat, a nép kívánságának eredménye. A külpolitikai változás azonban több állam hozzájárulása útján nyerendő el, mert a nemzetközi élet alapja a szerződés és mert szerződést az államok csak akkor változtatnak könnyen, ha ezt evidens érdekük kívánja, egyébként pedig vagy vonakodva, vagy egyáltalában nem, ami érthető. Am minden ily változás könnyebben megy, ha a közvélemény kívánja, helyesli s ha a béke érdekeit fedezi fel benne. És ha a Nemzetek Szövetsége elfogultság nélkül vizsgálja meg majd az eléje kerülő ügyet és ugyanúgy foglal állást a kérdésben, a jogos és igazságos kívánság kell hogy teljesüljön. Sose tévesszük szemünk el, hogy a *genfi szellem azt kívánja, hogy minden változás fegyver nélkül következzen el*, közakaratból. Mennél inkább kívánjuk ennek az időnek eljöttét, annál inkább el is fog jönni.

A folkestonei Teljes Ülésen együttműködő delegációkra mély benyomást gyakoroltak Lord Cecilnek nagy lendülettel és őszinte meggyőződéssel mondott szavai, amelyek elhangzása után az elnök szavazatra bocsájtotta a javaslatot. *A Teljes Ülés egyhangúlag elfogadta a bemutatott szöveget*, amivel a revíziós vita léget is ért.

IV. VILÁGPROBLÉMÁK KALEIDOSZKÓPJA.

Még csak egy-két kérdést kívánunk megvilágítani.

Az élet örök változása sok oly intézményt késztet átalakulásra, amelyek időtlen időkre látszottak alkotva lenni.

Az alig 15 éves Nemzetek Szövetségét maga a francia népszövetségi liga minősítette ilyennek avval, hogy a genfi mű reformját, revízióját javasolta.

A folkestonei tárgyalásaink e javaslat ügyében nein fejeződtek be határozathozatallal, de igen értékes vitát eredményeztek mégis, amennyiben a francia kezdeményezésre őszinte és szakavatott vélemények hangzottak el a Nemzetek Szövetsége szervezete átalakításának időszerűsége és szükszerűsége tárgyában.

Reánk, magyarokra, akik számára a genfi gondolat nemzeti aspirációnk tekintetében oly nagyon sokat jelent, nem közömbös, hogy *fejlődik-e vagy jelenlegi tehetetlen állapotában marad-e ez az eredetileg oly nagyszerűnek terozeti világösszefogás*. Ezértis ismertetjük a francia elgondolást.

A francia *Scelles* professzor, a javaslat készítője, abból a tényből indult ki, hogy ma több nagyobb nemzet *nem tagja* ugyan a Nemzetek Szövetségének, azonban evvel sok szempontból *mégis együttműködik*. Ezeket a nem-tagállamokat egy tágabb Egyességokmány, egy *Superpactum* megteremtésével, amelynek tagjai lennének, szervesen össze lehetne és kellene fogni; a kiindulópont lehetne például az, hogy ezek a nem-tagállamok valamennyien kötelezőnek ismernék el a *Briand—Kellogg* Paktumot, vagy a készülő lefegyverzési egyezményt, esetleg a támadó állam definícióját adó múlt évi május 24-iki londoni Jegyzőkönyvet. *Ehhez ké-*

pest Genf két államcsoport központja lenne. Egyrészt az egyességokmány (Pactum), másrészt a tágabb egyességokmány (Superpactum) alapján álló államok központja.

A franciák által felvetett gondolattal nem igen tudott megbarátkozni a konferencia. Igaz, hogy 15 év óta ily mérésnek tűnő változtatást a genfi művön még nem javasoltak. Ma mindenkiben még *az egységes Nemzetek Szövetsége* van beidegződve, amely ugyan még csak fikció, de amelynek valóráváltását mindenki reméli. Többen a vita folyamán annak a *félelmüknek* adtak kifejezést, hogy a Nemzetek Szövetsége oly tagjai, akik ma még az Egyességokmány alapján állnak, *kilépnek*, hogy a lazább szervezetű Superpactumos szervezetbe lépjenek be. A francia felfogás evvel szemben az, hogy a Superpactum újjáni világösszefogás — tökéletesedés — bőségesen kárpótolná a mai pactum alapján állók hiányos Nemzetek Szövetségének esetleges gyengülését. *Két erős kis szervezet több mint egy nagy gyenge*, mondták.

A szervezet átalakítását a franciák egyébként csak *eszköznek* tekintik *két cél* elérésére, úgymint a) a Nemzetek Szövetsége működésének hatékonyabbá tételére és b) az ellenőrző tevékenysége fokozására.

A működés hatékonyabbá tétele végett több igen fontos javaslatot tett *Scelles*, így:

1. Kívánta, hogy a Nemzetek Szövetségének eddigi ama terhes szokása, hogy t. i. a határozatok egyhangúlag hozandók, több esetben helyettesítendő *szótöbbséges döntések* bevezetésével. A többség elnyerése történhet minősített szótöbbséggel, pl. a leadott szavazatok %-ével, stb. A revízióellenesek felfogása persze e modernizálást *ellenezte*.

2. Nélkülözhetetlennek tartotta, hogy a Nemzetek Szövetsége *Tanácsának határozata kötelező legyen a tagállamokra*. Ez ellen is volt észrevétel: azt mondták, hogy csak a *bírói határozat lehet kötelező* és nem egy oly politikai testületé, amelyben a legtöbb állam nem bír megjelenési joggal.

5. Indokoltnak mondta, hogy a Nemzetek Szövetsége oly esetben, amikor különös szolgálatokat tesz egyes államoknak, *külön illetményeket szedjen* és így a normális tagjárulékokat csökkentse.

4. Helytelennek vélte, hogy az államok bármikor bejelenthessék a kilépésüket és, bár a kilépés hatálya csak 2 év múlva áll be, a 2 éo *alatt a kilépő tag mégsem tartozzék tagsági kötelezettsége szerint tovább közreműködni.*

5. *Elodázhatatlannak jelenti ki a 19. § (revízió) módosítását és egy eljárási szabály (procédure) megalkotását.* — Képzeltető, hogy mily sok aggodalmat tudtak e pont körül felfedezni az antirevizionisták.

Igen érdekes volt a francia javaslat abból a tekintetből, hogy miképpen akarta megoldani a Nemzetek Szövetsége *ellenőrzőképességét.* Reformálni akarta a három genfi szervet, a Tanácsot, a Teljes Ülést és a Titkárságot.

1. A *Teljes Ülést* kívánta a genfi szervek közt legfontosabbá tenni. Evégből *ellenőrző jogot kívánt adni neki a Tanács fölött;* állandóan működő bizottságokat óhajtott melléje adni és végül a tagjai közé nem-államdelegátusokat is akart sorozni, nevezetesen nagy erkölcsi világszervezetek kiküldötteit. — E javaslatok mindenike ellen, de főleg a legutolsó ellen, több oldalról hangzottak el észrevételek avval az indokkal, hogy az szavazzon, akire a határozatból kötelezettek származnak.

2. A *Tanácsot,* a tagok számát illetőleg csökkenteni akarta s kívánatosnak mondta azt, hogy Európa *egyes régiói* (Skandináv-vidék, Balkán, Középeurópa) rendszeresen képviselve legyenek benne. Kívánta, hogy a tagállamok *állandó képviselőt* tartsanak Genfben. — Evvel szemben többen abbéli felfogásuknak adtak kifejezést, hogy éppen azáltal oly értékes a Tanács munkája, mert azon *a külügyminiszterek szoktak résztvenni.* Abban, hogy az eredeti 8 tanácstaggal szemben a mai 15 tag száma magas, *mindenki egyetértett.*

3. A *Titkárság* összetételének olyanná alakítását kívánta, hogy a személyzet *ne nemzeteket képviseljen,* hanem nemzetközi legyen.

A Nemzetek Szövetsége revízióját illető tárgyalásokkal Folkestone sok időt töltött, azonban a megjelenésében akadályozott *Scelles* professzor távollétében nem akart határozni. Mindenesetre érdekes volt ezekre a reformjavaslatokra rá-

mutatnunk, mert e tekintetben *tetteknek kell elkövetkezniük*. Különösen érdekes reánk, magyarokra, hogy a 19. § *tökéletesítése és használhatóvátétele is benn van a francia javaslatban*.

1. Apponyi szelleme a lefegyverzési vitában.

A folkestonei ülészak egyik jelentős és érdekes tárgya volt a lefegyverzés ügye, amely állandó programpontja a népszövetségi ligák vitáinak.

Az egyik konferencia-tag megjegyezte Folkestoneban, hogy hogyan jelenne meg a lefegyverzés, ez a *tengeri kigyó* ismét a konferenciánkon, amikor tengeri kikötőben van a konferenciánk, éspedig a La Manche csatorna egy kikötőjében ... Egy másik kollega hozzátette, hogy csak ne váljon a tengeri kigyóból: Loch-Ness szörnye...

A leszerelési kérdésben aránylag szélcsend volt 1931-ben, amit a Budapesten tartott népszövetségi ligakonferencián *gróf Apponyi Albert klasszikus határozati javaslat elfogadtatására használt fel*. Azóta romlott a helyzet. Szörny lett valóban a fegyverkezés fúriájából...

Amint már említettük volt, az angolok vetették fel Folkestoneban a lefegyverzést is, éspedig, amint láttuk, a *revíziós §-al együtt, sürgősség kérésével* az 1931. évi budapesti népszövetségi ligaülésen gróf Apponyi Albert által felvetett és elfogadott elvek alapján; javaslatuk bevezető szavai tényleg ezek:

„Mivel az a tehetetlenség, amelyet a Leszerelési Konferencia avval árult el, hogy semmiféle megegyezésre jutni nem tudott, főleg annak tudható be, hogy a kormányok nem mutattak hajlandóságot annak a politikának elfogadására, amelyet az Uniónk 1931. évi budapesti Teljes Ülése óta állandóan és egyhangúlag hangoztatott, — a XVIII. ligaúnió folkestonei Teljes Ülése a Leszerelési Konferenciát az alábbi elvek elfogadására kéri:

„1. Valósítsa meg a minőségi *egyenlőség elvét*, azaz szüntesse be azon fegyverek gyártását, amelyeket a békeművek, Német- és Magyarországnak, Ausztriának és Bulgáriának eltiltottak;

2. Gondoskodjék az *államok biztonságáról* avval, hogy a kormányok vállalják a béke fenntartását illető kötelezettségek szigorú betartását;

3. Biztosítsa, hogy az államok kollektive gyakorolják a *gazdasági szankciókat* az egyezmény ellenesen viselkedő államok ellen;

4. Tiltsa el a magán-repülőgépeknek hadi célokra való alkalmazását;

5. Korlátozza a hadi budgeteket;

6. Szüntesse meg a hasznothajtó magánfegyvergyártást és -kereskedést;

Ellenőriztesse az összes nemzetek fegyverkezéseit.“ Az angol javaslat sürgősségét úgy az *Elnökség*, mint a *Tanács* elfogadta és a szöveget tárgyalásra azonnal kiadta a *Politikai és Jogi Bizottságnak*, ahol nívós vita fejlődött ki.

* *

Erősen kivonatolva közöljük a lefegyverzési szónokok beszédeit is.

Rolin szenátor (Belgium): szintén a budapesti javaslat alapján áll és sajnálja, hogy az 1932. február óta létező Leszerelési Konferencia oly meddő; sőt, mintha ennek lefolyása is igazolná hogy, *amikor ily Konferencia összeül, a felfegyverkezés megkezdődik*. Súlyosbította a helyzetet ezúttal *Németország kilépése* a Nemzetek Szövetségéből. Avval végzi, hogy az angol javaslatot ki kell egészíteni egy ponttal: ki kell fejezni, miszerint kívánatos, hogy az *államok csatlakozzanak az 1933. évi május 24-iki londoni jegyzőkönyvhöz*, amely Litvinov javaslatára definiálja a támadó állam fogalmát.

Borel v. miniszter (Franciaország): kifejezi, hogy a Leszerelési Konferenciának főleg két elvet kellene diadalra vinni: a *hadseregek ellenőrzését* és az egyezményt-megszegők elleni *szankciókat*. A francia delegáció is a budapesti határozatok alapján áll, de *megelégedne kisebb nívójú egyezményvel is*.

Lord Cecil: sajnálattal konstatálja, hogy ma a helyzet sokkal rosszabb, mint 1931-ben volt, mert bizonyos újabb té-

nyék megváltoztatták a viszonylagos fegyverkezési állapotokat; így Németország kimondta, hogy nem tartja be a versaillesi fegyverkezési nivót, mivel Franciaország és a többi államok nem tartották be abbéli szerződéses kötelezettségüket, hogy a német fegyverkezési mérték arányáig lefegyverkeznek. A helyzetet tovább komplikálja, hogy Franciaország és egyéb államok még tovább folytatják felfegyverkezésüket. Mindenki fél, fegyverkezési inferioritásról beszél s állig rakja meg magát fegyverekkel; végeredményben ott vagyunk, ahol 1914-ben.

Giannini (Olaszország): hivatalos megbízatásból mondja, hogy a lefegyverzés útjára kell lépni és hogy e tekintetben *minden észszerű javaslatot támogat*. Sajnálattal látja, hogy a konferenciák csak beszélnek, az ágyúgyárok pedig cselekszenek.

Von *Schnee* volt gyarmati kormányzó (Németország): Németország 9 szomszédja közül 6 korlátlanul fegyverkezik; ezt nem lehet tétlenül nézni. A helyzet flagráns megsértése a versaillesi szerződésnek, ahol a győzők megígérték az arányos leszerelést, az ígéretüket azonban *nem tartották be*.

Rutgers v. miniszter (Hollandia): a mai helyzet felette veszélyes és sokkal súlyosabb, mint valaha. Az egész vonalon fegyverkezés folyik, amely a béke és az általános biztonság elvei ellen van és háborúra vezethet.

Lord Davies: hiányt talál az angol javaslatban, amennyiben ez nem tartalmaz utalást a légi haderőkre, pedig az 1931. évi budapesti javaslatok beszéltek erről. Szerinte egy teljesen új kezdés, *teljesen új politika* menthetné meg az emberiséget a mai rettenetes fegyverkezési láztól és ezt a *nemzetközi légi haderő megteremtésében látja*, és pedig[^] Genf vezetése alatt, nemzetközi budget-vel és pilótákkal, egységes gépekkel és repülőter-rendszerrel. Rendkívüli mértékben lehetne evvel *fokozni a biztonságot és kisebbíteni a hadi kiadásokat és egyben a háborús veszélyeket*.

Gilbert Murray professzor (Anglia): javasolja, hogy a Bizottság zárja most már le a vitát a lefegyverzési kérdésben és térjen át határozathozatalra. Konstatálja, hogy a javaslattal kapcsolatos másik szöveg ellen sincs észrevétel, ne-

vezetésen a *támadó állam* tekintetében s kéri, hogy ez is tétésék át most már a Teljes Üléshez. Ez utóbbi javaslat szövege ez:

„A népszövetségi ligaúnió XVIII. konferenciája, elismerve, hogy a háborús támadás nemzetközi bűntett, kijelenti, hogy a támadás, a támadott állam területi integritásának vagy politikai függetlenségének korlátozására vagy megszüntetésére irányulván, súlyos sérelmét jelenti a támadott állam szuverenitásának. E támadás tekintetében felmerülő vita esetében a Nemzetek Szövetsége vagy bármely más hivatott nemzetközi tekintély tiszte lesz, hogy véleményt nyilvánítson, amikor is figyelembe kell venni az 1933. május 24-én Londonban, a Leszerelési Konferencia Biztonsági Bizottsága által elfogadott definíciót a támadásról.“

A szöveg ellen sem szólalt fel senki a Teljes Ülésben, de mellette, éppúgy mint a fő-javaslat mellett, rövidebb beszédekkel mondtak: *Drury-Lam* angol admirális, *Malcolm-Davies* (Amerika); *Lord Cecil*; von *Schnee* (Németország); *Madame Malaterre-Sellier* (Franciaország); *Giannini* államminiszter (Itália); *Maxwell Garnett* (Anglia), amivel a vita lezárult és az elnök a javaslatokat egyhangúlag elfogadottnak jelentette ki.

2. A kisebbségek megoldatlan ügye.

A magyarságra nézve oly fontos e kérdést a népszövetségi ligák uniója 15 év óta elismerésre méltó konzekvenciával és határozott bátorsággal tartja napirenden és ha pozitív eredményt nem is ért el, *felvilágosító ténykedése rendkívüli nagy volt*, aminek előbb-utóbb mégis meg lesz az a hatása, hogy Genf nem zárkozhat többé el oly sok cinizmussal mint eddig az elnyomott milliók panaszaival. Az a jogásznemzedék, amely a minoritási jogot tanulmányozza, nagy részben arra a munkára alapítja anyaggyűjtését, melyet az uniónk *Kisebbségi Bizottsága* Lord Dickinson bölcs és szívós vezetése alatt folytatott.

A Kisebbségi Bizottság ezévből nem rendezett nagy vitákat. Régente híresek voltak polémiái; ezúttal egy új irány

kívánt választani és egy rövid, igen kifejező szöveget készített, amelyben kéri a Nemzetek Szövetségét, hogy küldjön ki egy Bizottságot, amely *állapítsa meg azokat az alapelveket, amelyek segítségével a kisebbségek kezelésének javulása érhető el*. Tehát nem részlet ja vaslat került ezúttal a konferencia elé, hanem egy átfogó új gondolat, amit az angolok „fresh start“ kifejezéssel, az *új-indulás* szóval jelöltek meg.

A javaslat ellen, amely Lord Dickinson tervezete volt és amelynek markáns indokolása is tőle származik, *nem* volt felszólalás se a Bizottságban, se a Teljes Ülésben. Ez utóbbi fórum előtt azonban *Medinger* a német, *Wilfan* a szláv és én a *magyar kisebbségek nevében* kifejtettük elégedetlenségünket. Én elmondtam, hogy nem ringatjuk magunkat ezúttal sem illúziókban, dacára emez újabb lépésünknek és e javaslatunktól sem várunk sokat; azonban leszegezzük ezúttal is, hogy ha a Nemzetek Szövetsége tovább sem teljesíti vállalt kötelességét annyi millió lélekkel szemben, akiket a majoritások kénye-kedvének szolgáltatók ki, ne várja a békét Európában, illetve a feszültség okát önmagában keresse. Legyen ez a javaslat *egy újabb memento* a Nemzetek Szövetsége számára, hogy ha a népek kiábrándulva elfordulnak tőle, ezt nagyrészt annak köszönheti, hogy a kisebbségekkel szemben megfelelően nem hivatásáról. Egyben javasoltam, hogy a távollevő Lord Dickinsonnak fejezzük ki köszönetünket a kisebbségek érdekében készített legújabb javaslatáért, amit a konferencia elfogadott.

Ugyanebben a Bizottságban merült fel a kisebbségek folyóiratának kérdése, amelynek szerkesztője, *Bövet* lemondott volt a tisztéről. A kérdés tanulmányozására öttagú albizottság küldetett ki, amelynek én is tagja voltam és amely programot készített a *Bulletin des Minorités* folytatólagos megjelentetésére, ami *magyar érdek*.

3. *Ázsia, Afrika, Amerika és Európa bajai.*

Ki ismerné *Georgia* keserves panaszát? Az orosz cárság összeomlása után a Kaukázus lejtőjén élő ősi ország *felszabadul*, a hatalmak önállóságát *elismerik*, a Nemzetek Szövet-

sége is fel akarja venni tagjai sorában, amikor 1922-ben a *bolsevista hadsereg lecsap rá és elfoglalja*. A párisi székhellyel bíró emigrált georgiaiak képviselője kéri Folkestoneban, hogy ősszel Genfben, az oroszok felvételi kérelme teljesítésének feltételül mondassék ki, hogy Moszkva a Nemzetek Szövetségébe lépése előtt *tartozzék Georgia függetlenségét visszaállítani*.

Nagy vita indul ki ebből. Mellette van az ukrán, szintén elnyomott nép delegációja, ellene az amerikai *Malcolm-Davies*, nem elvi, hanem „gyakorlati“ szempontból, nehogy ez a kikötés akadályos legyen Oroszország belépésének; ellene van *Gilbert Murray* angol delegátus is, ugyanily szempontból. *Dumba* volt nagykövet (Ausztria) és a georgiai delegátus felszólalása után a vita megoldhatatlannak látszott, mert az egyik fél a szabadságról, a másik Genfről beszélt, ami fatális ellentétnek festett. Erre én azt javasoltam, hogy oly határozati szöveget fogadjunk el, amely *emlékezteti a Nemzetek Szövetségét arra*, hogy 1922-ben saját maga hozott már határozatot és *kívánta Georgia függetlensége helyreállítását*. Ez határozatba is ment.

* *
*

Tanger, marokkói város alkotmánya, amelyet egy negyed századdal ezelőtt a híres algesirasi egyezmény teremtett meg, 1936-ban *lejár*. Tanger delegátusa azt kérte, hogy oly új egyezmény készíttessék, amely nem 6 állam megbízottai, hanem a *Nemzetek Szövetsége egy bizottsága alá helyezi a város igazgatását*. Sajátságosképpen e javaslatnak *voltak ellenzői, éspedig*, úgy látszik, a 6 állam közül leginkább érdekelt országok kiküldöttei... A francia *Borel* a vita hevében *kétségbevonta, hogy a tangeri delegátus a tangeri lakosság felfogását képviseli* és a javaslat elutasítását sürgette. Én erre kifejtettem, hogy nincs senkinek joga kétségbevonni egy oly delegáció jóhiszemű, szabályszerű indítványát, amely az unióknak 3 év óta *tagja*, azóta velünk teljes *egyenrangúsággal szavaz*, amelynek otthoni egyesületét únióköltésen a

főtitkárunk meglátogatta és rendbenlevőnek találta. Kértem, hogy az ügy ne utasíttassék el, hanem legfeljebb azért, mert nincs eléggé tanulmányozva, a jövő évre tétessék át. A konferencia így határozott.

* *

*

Bolivia és Paraguay véres háborút folytatnak egymás ellen Chaco birtokáért, amelyet mindkét állam jogos sajátjának tekint. Ez a háború csak azért folyhat, mert 1921-ben a Nemzetek Szövetsége elutasította azt, hogy az errevonalkozó ügyet a 19. § alapján revízió alá vegye és mert haszonleső fegyverkereskedők fegyvereket adnak el e két államnak. Az egész konferencia egységesen azt kívánta, hogy a fegyvergyártó államok fogadjanak el egy egyezményt, amelyet Genf kezdeményezett és amely szerint nem szállítanak e két háborúskodó félnek sem fegyvert, sem muníciót. A konferencia így határozott.

* *

*

Mandzsúria kérdése került tárgyalás alá. Beszédet mondott Lord Lytton is, akít a Nemzetek Szövetsége Távol Keletre küldött ki egy Bizottság élén, amelynek tagja volt a konferenciánk egy másik tagja is. a német von Schnee. A határozati javaslat, amelyet Lady Gladstone adott elő, abbeli kívánságunknak adott kifejezést, hogy a kínai és mandzsu béke a nemzetközi szankciókon és ne a japán csapatok jelenlétén nyugodjon, ami egyhangú határozatba is ment.

*

A Saar-medence népszavazásának tárgyalása éles ellentétbe hozta a németeket a konferencia többi delegációival. Az angolok javaslata ugyan csak annyit mondott, hogy kívánatos, miszerint a lakosság az 1935-iki szavazásnál akaratát teljes szabadsággal érvényesíthesse, mindazonáltal a vitába belekerült oly nézet, hogy a Hitler-propaganda a lakos-

ságot máris befolyásolja, amire *von Schnee* azt válaszolta, hogyha a németek cselekszenek, az onnan van, mert a Saar-Bizottság túri, hogy oly elemek, amelyeknek nincs és 1935-ben sem lesz szavazati joga, a nép vezetését, illetve félrevezetését magukhoz akarják ragadni. Erre a belgák, miután az olasz *Giannini* „szavazás előtti és szavazás utáni idők nyugalmanak biztosításáról beszélt, felvetették azt, hogy a határozati javaslat szövegébe foglalandó az is, hogy *a népszavazás megtörténte után ne lehessenek represszáliák* a kisebbségben maradt szavazókkal szemben. Egyben nyíltan beszéltek a *nácikról*, mint akik a represszáliáktól *nem* tartózkodnának, ha arra nincsenek kifejezetten kötelezve. A német delegáció vezetője ebbe semmiképpen sem akart belemenni, úgy, hogy a vita kátyúba jutott. Én erre azt kértem a belgáktól és az őket támogató angoloktól, hogy *a represszália kifejezést mellőzzék*, nem csak azért, hogy a németek érzékenységét ne sértsék, de azért is, mert ha a represszália-szót a szövegbe foglalják, tulajdonképpen *kifejezik már előre, hogy a Saar a németeké lesz*, mert, amint nyíltan be is vallják, nem a saját megpecsételésükre kívánják e kitéltelt... A szavazásnál a Bizottságban a németekkel kisebbségbe« maradtunk mégis. Egy angol az ülés után négy szemközt baráti szemrehányást tett nekem, hogy miért szólaltam fel így...

A Teljes Ülés másnap — *meglepetést hozott*. A bizottsági tárgyalást követő este az angol külügyminiszter Folkestoneban járt és az angol delegációval együtt ebédelt. Másnap, a Teljes Ülés előtt, az angol delegáció körlevélben közölte, hogy *a represszáliáknak a határozati javaslatba való foglalására vonatkozó szavazatát — visszavonja*.

Az angol delegátus is visszavonta a nekem tett baráti szemrehányásait...

4. A „Jelentések“.

Szokássá vált a népszövetségi ligaúnió Teljes Ülésén, hogy az egyes delegációk *beszámolnak* a múlt évi működésükről. Az egyes felszólalók a tevékenységüket igyekeznek

ilvenkor hízelgő színekbe beállítani, eredményeiket kidomborítani.

Nem így *Szüllő Géza*, aki a csehszlovákiai magyar népszövetségi egyesület tevékenységéről kellett hogy jelentést tegyen és aki előadta, hogy egyesületeikben sok előadás tartanak ugyan, de azokon bizony hiába adják elő, hogy az új rend alapján a világot az igazság vezeti, amikor a lakosság éppen ellenkezőleg azt látja, hogy a hatalom, az erőszak az úr. Ezt látják a kisebbségek mindenben, aminek folytán az atmoszféra nem lehet az, amilyennek látni szeretnők. *Az emberek ki vannak ábrándulva.* E tekintetben azonban hasonlóságot lát más országokkal is, úgy, hogy mondhatja, hogy az ő népszövetségi ligája és a többi közt — *nem lát ellentétet.*

Az én beszámolóm a Külügyi Társaság népszövetséget támogató tevékenységéről is minden volt, csak *nem optimista.* Előadtam, hogy a Nemzetek Szövetsége, éppen mert az igazságtalan békék szülöttje és ezek fedezője, *sosem volt Magyarországon népszerű,* azonban mindig hittük, hogy a helyzet javul majd. Sajnos, ezt nincs módunkban konstatálni és a lefegyverzés, a kisebbségi és a revíziós ügyekben Genf ott tart, mint 15 éve. Pedig Magyarország mindenben a béke, a türelem, az önfegyelmzés erényeit gyakorolta. Mi támogatjuk a Nemzetek Szövetsége gondolatát Apponyi Albert gróf szellemében, aki mindig azt hangoztatta, hogy legyünk segítségére a Nemzetek Szövetségének abban, hogy kikerüljön a mai egyoldalúságából, mert ettől függ az emberiség békés fejlődésének *jövője* és vele a miénk is. De ezt a fejlődés reményében tettük és tesszük most is. Várakozó álláspontunk dacára Társaságunk elég aktív.

A „*Jelentések*“ alaphangja s az orvosszerek lázas keresése bizony nagyon is elárulta, hogy *a világ 1934-ben súlyos krízis idejét éli.* De talán ez tette számomra ezeket a konferenciákat a legérdekesebbekké azok közt, amelyeken 13 év óta résztvenni módom volt.